

Jak podpořit VÝVOJ ŘEČI DÍTĚTE

od 0 do 3 let?

Mgr. Martina Kolmanová

OBSAH

Úvod	3
1. Příčiny poruch řeči.....	4
2. Stimulace a vývoj řeči.....	6
3. Funkce ovlivňující vývoj řeči	9
4. Tvorba pojmu.....	10
5. Fáze vývoje řeči.....	12
6. Smysly a vývoj řeči.....	28
7. Diagnózy na pozadí opožděného vývoje	61
8. Kam se obrátit?.....	62
Závěr	63
BONUSOVÁ VIDEOA	64

Úvod

Tento e-book jsem napsala proto, abych vám ukázala cestu, jak se vyhnout vzniku poruchy řeči dítěte a dítě, co nejlépe podpořit. Je to návod, jak podpořit správný vývoj řeči tak, aby děti neodbočily z té pomyslné cesty a šly přímo vpřed. A vy jste jim jako rodiče byli oporou. Tento e-book je určen všem rodičům, kteří se zajímají o komplexní přístup k dítěti a chtějí vědět, jak se řeč dítěte tvoří.

Chci vám ukázat, jak vybudovat pevné základy pro tvorbu řeči a upozornit vás na nejčastější chyby, které rodiče dělají.

Proč?

Vždy je totiž jednodušší poruchám předcházet, než je napravovat. Je to zdravější, rychlejší, efektivnější i zábavnější. Šetří to čas, peníze i energii vám i vašim dětem.

CO VÁS V E-BOOKU ČEKÁ?

Dozvíte se jaké jsou příčiny poruch řeči a které z nich je v naší moci ovlivnit. Současně vás seznámím s tím, jakou formou je vhodné dítě stimulovat a jaké druhy stimulace vůbec existují.

Podrobně si projdeme jednotlivé funkce, které ovlivňují vývoj řeči. A vysvětlíme si, jak pojmy - slova vznikají. Jak je dítě uchopuje a jaká hloubka za nimi leží. Naučím vás, jak vhodně na projev dítěte reagovat, a jaké slovní a mimoslovní projevy dítě v daném věku používá. Proč? Protože je důležité si jich všimnout. Nečekat jen na slova, protože tím byste přehlédli celou škálu mluvních projevů, které slovům

předcházejí a na které je potřeba reagovat.

Seznámíte se s jednotlivými fázemi vývoje řeči, a promluvíme také o smyslech, které se na vývoji řeči podílejí a které je nutné podporovat. U každého z nich se detailně zastavíme, abychom si ukázali, jakými různými způsoby lze tyto dovednosti rozvíjet. A získáte široké spektrum aktivit, které s dítětem můžete dělat.

V závěru vám uvede několik diagnóz, které obvykle stojí za opožděným vývojem řeči. Víím, že když vývoj neprobíhá tak, jak bychom si představovali, rodiče touží najít pomoc. Současně ale nevědí, na koho přesně se obrátit, protože se často nevyznají v tom, co který odborník nabízí a s čím jim může pomoci. Proto zde na závěr najdete přehled profesí a jejich zaměření. To abyste věděli, na koho se v případě potřeby obrátit.

Na závěr vás pozvu do své online videotéky, kde můžete sledovat mnoho bonusových videí, které se týkají vývoje řeči dítěte. Přeji si, aby byl pro vás tento e-book kvalitním průvodcem na vaší cestě s dítětem.

Martina

1. Příčiny poruch řeči

Abychom pochopili, jak můžeme podporovat zdravý vývoj řeči, je potřeba se zamyslet nad tím, jaké jsou příčiny poruch řeči.

Příčin poruch řeči je mnoho. Některé bohužel ovlivnit nemůžeme, jiné ano. Obecně lze příčiny rozdělit na dvě hlavní kategorie. **Vrozené**, tedy ty, které přicházejí s dítětem na svět, a **získané**, ty které se objeví až po narození. Oba typy si nyní projdeme.

1. VROZENÉ PORUCHY ŘEČI

Neboli vady, které vznikají před narozením nebo v době narození dítěte.

Dědičnost

Dítě si pravděpodobnost vzniku poruchy řeči do života přináší skrze genetiku. To znamená, že od rodičů zdědí poruchu nebo minimálně rodovou dispozici k určité poruše. Tato situace je velmi často zřejmá např. u koktavosti nebo také u tzv. poruch učení, kdy bývá v anamnéze zjištěna řečová vada u jednoho z rodičů.

Dědičné jsou také řečové vady, které vznikají následkem sluchové poruchy, kterou dítě zdědilo po svých rodičích. Proto nás při vstupním vyšetření zajímá rodinná anamnéza – tedy to, jakou poruchou případně trpěli rodiče dítěte.

Prenatální nebo perinatální příčiny

Vady vzniklé v průběhu těhotenství nebo při porodu. V tomto případě se jedná nejčastěji o vady řeči, které vznikají na podkladu jiného tzv. hlavního postižení (např. dětské mozkové obrny). Tato hlavní onemocnění nebo poruchy mohou vzniknout v průběhu těhotenství např. vlivem nemoci maminky (zarděnky v těhotenství atd.), úrazu maminky (autonehoda v těhotenství), vlivem farmakoterapie či radioterapie v době těhotenství.

Vady také mohou vzniknout v průběhu samotného porodu. Porod může být komplikovaný, může dojít k přidušení dítěte nebo pohmoždění mozku. Následkem toho může vzniknout dětská mozková obrna, sluchová vada, zraková vada, mentální retardace a další. Doprovodným příznakem těchto vad pak bývá také porucha řeči. Proto nás logopedy při anamnéze zajímá i průběh těhotenství a porodu.

Vrozené orgánové vady

Do této oblasti můžeme zařadit vady vzniklé na podkladu orgánových změn, které jsou vrozené. Může se jednat o vady méně závažné, jako je např. přirostlá podjazyková uzdička (o tomto tématu se můžete dočíst více v článku [Jazyček ve tvaru srdíčka aneb přirostlá podjazyková uzdička](http://www.martinakolmanova.cz/jazycek-ve-tvaru-srdicka-aneb-prirostla-podjazykova-uzdicka) na webu martinakolmanova.cz), nebo vrozené vady chrupu (předkus) a také vážnější vrozené vady sluchu dané např. absencí zvukovodu. Doprovodným příznakem těchto orgánových vad bývá také porucha řeči.

Vrozené genetické vady

Do této kategorie řadíme poruchy vzniklé na podkladě genetické chyby, tzn. změně DNA. Velmi často se jedná o různé syndromy, mezi nejznámější patří např. Downův syndrom, Rettův syndrom, Pierre Robinův syndrom apod. Doprovodným příznakem těchto genetických vad bývá porucha řeči.

2. ZÍSKANÉ PORUCHY ŘEČI

Vrozené vady můžeme ovlivnit bohužel velmi málo. Získané vady ale můžeme z větší části ovlivnit a mnohdy velmi snadno.

Vliv prostředí

Vliv prostředí je pro vývoj řeči klíčový. Lze jej velmi snadno pozitivně i negativně ovlivnit. Do této kategorie spadají např. výchovné přístupy, správný způsob výživy a přechodu na tuhou stravu (viz e-book *Jak na první lžičku*), stimulace dítěte i podnětnost rodinného prostředí, stejně jako správný mluvní vzor.

Úrazy, nemoci

Vážnější poruchy řeči mohou vzniknout také následkem úrazu či autonehody, a to zejména v oblasti hlavy. Dále pak vlivem závažnějších onemocnění jako jsou epilepsie, zánětlivá onemocnění nebo nádorová onemocnění v dětském věku. Následkem těchto úrazů i nemocí bývá mnohdy vážná porucha řeči.

Zlovyky a nevhodné pomůcky

Zvláště u jinak zdravých dětí může být příčinou poruch řeči dlouho-trvající zlovyk dumlání dudlíku nebo palce a také špatně zvolená pomůcka na krmení a pití, která zabrání správnému vývoji svalů v oblasti mluvidel a čelisti, a tím následně způsobí vadu výslovnosti. Tyto vady jsou lehké a mnohdy zcela zbytečné.

Nejenže tyto zlovyky zabraňují správnému vývoji, ale zároveň vývoj poškozují. Více o tomto tématu velmi podrobně pojednává e-book *Jak na první lžičku*.

Závěr

Jelikož nyní víme, jaké mohou být nejčastější příčiny poruch řeči, můžeme také udělat vše proto, abychom se jim vyhnuli. Víme, že některé příčiny nemáme bohužel šanci ovlivnit, u jiných však máme příležitost udělat maximum.

V následujícím textu vám ukážu, jak na to. Projdeme krok za krokem vývoj řeči, stejně jako vývoj dalších funkcí, které vývoj řeči zásadně ovlivňují, a upozorním vás, jakým způsobem lze jednotlivá vývojová období řeči i vývoj jednotlivých funkcí správně stimulovat.

2. Stimulace a vývoj řeči

Dítě je vybaveno vrozenou schopností se řeč naučit. Není však žádných pochyb o tom, že řeč je naučená dovednost. Dítě ji přijímá v hotové podobě od mluvčích, se kterými se setkává ve svém bezprostředním okolí. Zejména rodiče dítěte, sourozenci a rodinní příslušníci jsou ti, kteří nejvíce vývoj řeči dítěte ovlivňují. Významnou roli však hraje také jazyk většinové společnosti.

Stimulace neboli podnětnost prostředí hraje v celkovém vývoji dítěte zásadní roli. Ovlivňuje zrání všech poznávacích funkcí včetně řeči. Dítě si však samo aktivně vybírá podněty, které na sebe nechá působit. Zkušenost, kterou dítě stimulací získává, má různý charakter. Pro zdravý vývoj dítěte je potřeba, aby převažovala taková pozitivní varianta, která by dítě od kontaktu s okolím neodrazovala.

Proto je důležité, aby podněty byly přiměřené věku a schopnostem dítěte, nesmí být pro dítě ohrožující, děsivé ani nedostačující.

1. VÝZNAM STIMULACE

Aktivace organismu

Stimulace dostává dítě do stavu bdělosti, připravenosti k učení, vnímání, pozorování, zkoumání, jednoduše řečeno ho „probouzí“.

Podmínka rozvoje individuálních dispozic dítěte

Aby se dítě rozvíjelo, musí být stimulováno, podněty pak přijímá

pomocí svých smyslových orgánů a zpracovává je na úrovni, kterou dosáhlo.

Základ kontaktu s prostředím

Dítě se učí orientovat v prostředí a nabývá tak jistoty a pocitu důvěry v okolní svět. Zdravé dítě je připraveno podněty z prostředí přijímat a běžná stimulace je pro jeho vývoj dostačující. V případě jakéhokoli opoždění nebo poškození může být běžná stimulace pro vývoj určitých funkcí dítěte nedostačující a dítě bude vyžadovat větší podporu.

V málo podnětném prostředí bývá dítě nedostatečně stimulováno a jeho vývoj se může druhotně opožďovat. Stejná rovnice platí také v prostředí, které svými podněty dítě přesycuje. To je pak zatěžováno a vyčerpáváno a může upadnout do stavu přílišné pasivity a nečinnosti.

Dítě samo může svými projevy ovlivňovat charakter podnětů, které na něj působí. Když bude reagovat odmítavě (pláčem, nervozitou, strachem, úlekem), protože mu bude určitý způsob nepříjemný, citlivější rodiče svoje chování změní. Bude-li reagovat pozitivně, posílí tak tendenci rodičů chovat se obdobným a jemu vyhovujícím způsobem.

V dnešní době má většina českých dětí možnost přijímat podobné podněty, odlišnosti jsou patrné pouze ve frekvenci a způsobu, jakým jsou dítěti prezentovány. Zkušenosti dítěte na základě stimulace ovlivňují jeho poznávací strategie i obecný postoj ke světu.

2. TYPY RODIČOVSKÉ STIMULACE

Následující popis zahrnuje jak oblast hry, tak oblast sociálního kontaktu. Je potřeba si uvědomit, že to, jak rodiče s dítětem pracují na úrovni hry, často předvádějí také v sociální oblasti. Formou hry tedy u dítěte budují jeho sociální chování a svým přístupem mu ukazují, jaké sociální chování je žádoucí.

Chaotická stimulace

Rodiče dítěti předvádějí více hraček najednou a nenechají ho si je užít tak, jak by potřebovalo. V sociální oblasti by pro tuto variantu bylo typické střídání většího počtu osob u dítěte a to v krátkodobém kontaktu.

Stimulace zahrnující převahu manipulace s jinou osobou

Rodiče před dítětem s hračkou manipulují a nenechají ho s ní dělat to, co potřebuje a chce. Neustále ho v jeho hře přerušují a ukazují mu, jak to má dělat správně. Dítě je pak v roli pasivního příjemce. V sociální oblasti jde o model převažující aktivity dospělých, kteří na reakci dítěte nečekají a ani ji nerespektují.

Stimulace s možností neřízené spontánní manipulace

Rodiče nechávají hračky v dosahu dítěte a to si s nimi může hrát způsobem, jakým chce. V sociální oblasti má dítě možnost reagovat na dospělé, kteří jsou v jeho bezprostředním okolí, ti však komunikaci příliš často sami neinicíují.

Variabilní stimulace s možností vlastní manipulace

Rodiče dítěti ukazují hračku i to, jak s ní manipulovat, ale podporují i jeho vlastní aktivitu. V sociální oblasti jde o model, kdy rodiče inicíují a rozvíjejí aktivní komunikační chování dítěte a dítě je jimi respektováno. Tento model se jeví jako nejvhodnější.

Dítě se na základě stimulace nejen rozvíjí, ale učí se i mnoha sociálním dovednostem, které mu umožňují pochopení světa. Dítě potřebuje nabyt jistotu a důvěru v okolní svět. V případě, že se např. hračka nebo dospělá osoba z dosahu dítěte rychle ztrácí, dítě nabyde pocit obtížné dosažitelnosti okolního světa a prožívá nejistotu ve vlastní existenci.

Jestliže je naopak podnětů příliš a zároveň jsou i chaoticky předváděny, posiluje se opět nejistota dítěte o dosažitelnosti okolního světa. V případě, že dítě nemůže s hračkou samostatně manipulovat, prosazuje se u dítěte pasivita a pocit malého významu vlastní aktivity.

V případě, že je naopak podnětů málo, blokuje to vývoj dítěte a především jeho mozku. Jako ostatně skoro vždy i zde platí zlatá střední cesta. Já osobně podporuji rodiče v tom, aby citlivě vnímali potřeby svého dítěte, aby dokázali najít harmonii ve svých touhách a přáních rozvíjet dítě a vnímali jeho schopnost a připravenost pro danou aktivitu, hračku, sociální kontakt.

Pro správný vývoj dítěte je zásadní, aby bylo podnětům vystaveno dostatečně dlouho, aby dospělý počkal na jeho reakci nebo komunikační strategii a také aby dítě mohlo s hračkou aktivně manipulovat a poznávat ji podle svých momentálních

schopností.

Dítě musí být zároveň na příjem podnětů vyzrálé, jinak ho nezaujmou nebo naopak přesyť. Může se tedy stát, že pokud dítě reaguje na prezentované podněty nezájmem, pláčem, strachem nebo úlekem, pravděpodobně ho ještě děsí nebo nezajímají. To znamená, že na ně není ještě připravené.

Vzpomínám si, jak můj syn vůbec neragoval na hrací kolotoč připevněný nad svou hlavou. První týdny po narození jako by ho ani neviděl. Až jednoho dne, kdy byla schopnost rozlišit, vnímat a sáhnout na viděnou věc v harmonii, začal po něm natahovat ručičky. V tu chvíli jsem ho zapnula a nechala ho otáčet.

Pozorovala jsem jeho radost z pohybů, ze zvuků, které k němu doléhaly. Netrvalo ale dlouho a začal brečet. Jednouše toho na něj bylo moc. Postupně se ale délka jeho pozornosti a ochota dívat se a poslouchat prodlužovala. Tato situace pro mě byla krásným příkladem toho, jak je důležité, aby dítě bylo na určitou stimulaci připravené a postupně se učilo přijímat různé současně přicházející podněty a zpracovávat je.

Podobnou reakci jsem slýchala od mnoha maminek, které mi vyprávěly, jak jejich dítě nemá vůbec zájem o knihy, ale že by mu chtěly číst. Děti do knížek bouchaly, trhaly je, strkaly si je do pusy, házely s nimi. Když jim maminky chtěly něco přečíst, utíkaly pryč a obrázky nesledovaly. Nebyly jednoduše ještě připravené na to, aby sledovaly dvojrozměrný obrázek. Možná by je v té chvíli daleko více zajímal pohyb nebo hra s reálným předmětem.

Jak na takové chování reagovat?

Vždy je nutné dítě citlivě vnímat a sledovat jeho reakce. Dítě nám dává jasně najevo, na co je připravené a na co je ještě brzy. Jsou děti, které jsou ochotné číst knihy už na půl roce, jsou ale také děti, které o ně nezavadí ještě ve dvou letech. Každé dítě je jiné a naším úkolem je, přijít na to, co dítě zajímá, čemu se chce věnovat, co ho právě teď nejvíc stimuluje a rozvíjí.

Stačí se jen pozorně dívat. Pokud dítě neustále odbíhá od činností, tak ho nejspíš zrovna teď baví samotný pohyb. Pokud nám bouchá do věcí, zajímá ho zřejmě zvuk, který předmět vydává, a dítě chce prožívat různé sluchové podněty. Pokud se nám dítě přehrabuje v šuplíku a zkoumá drobné předměty, zřejmě si v dané fázi rozvíjí jemnou motoriku.

Pokud budeme citlivě vnímat to, co dítě chce dělat, a dáme mu k tomu příležitost, brzy dospějeme také k tomu, že s ním prožijeme aktivitu, kterou bychom rádi dělali, ale ono o ni momentálně zájem nejeví. Děti přesně vědí, co v danou chvíli potřebují, a na nás je, to vidět, cítit a podpořit.

3. Funkce ovlivňující vývoj řeči

Vývoj řeči je velmi složitý proces, který ale většina dětí hravě zvládne. Probíhá od narození prakticky celý život, nicméně hlavní rozvoj se soustřeďuje zejména do období před nástupem do školy.

Vývoj řeči neprobíhá odděleně, ale je přímo závislý na vývoji dalších funkcí a smyslů (zrak, sluch, motorika, intelekt, ...). Vývoj řeči u každého dítěte probíhá individuálním tempem. Vývoj řeči prochází mnoha etapami, které se vzájemně prolínají a ve kterých každé dítě setrvává různě dlouhou dobu. Žádnou z těchto etap dítě nemůže přeskočit.

Co z toho vyplývá?

Vývoj řeči musíme vždy rozvíjet na úrovni, ve které se dítě nachází, nemůžeme jednotlivé kroky přehazovat nebo přeskakovat.

To znamená, že např. pokud dítě ještě nemluví vůbec, nemůžeme po něm chtít, aby začalo mluvit ve větách. I tříleté dítě s opožděným vývojem řeči začne nejprve používat krátká slova a slabiky stejně jako 15 měsíční batole, které má vývoj řeči zcela v normě.

Dítě můžeme ve vývoji řeči podpořit a to nejlépe tak, že se budeme soustředit nejen na podporu řečových dovedností, ale také budeme podporovat vývoj dalších funkcí. Právě nedostatečný vývoj těchto funkcí je velmi často hlavní příčinou stavu, kdy dítě nemluví, mluví

málo nebo velmi nesrozumitelně.

Správný vývoj řeči ovlivňují zejména čtyři zásadní funkce, kterým se budeme v e-booku podrobně věnovat: **Sluchové vnímání, zrakové vnímání, myšlení, pohyb.**

4. Tvorba pojmu

Vyslovit první slovo není vůbec jednoduché. K tomu, aby kolem jednoho roku bylo dítě schopné říct první slovo, vede dlouhá a mnohdy i spleťtá cesta, některým to trvá rok, jiným i déle. Dítě musí na dostatečnou úroveň rozvinout všechny výše zmíněné dovednosti, které se v prvním roce života dítěte postupně vyvíjejí a zrají.

K tomu, aby dítě řeklo první slovo je zapotřebí součinnost několika dovedností. Nejprve jde o tzv. technickou stránku věci – to znamená, že dítě **musí pohybově i sluchově dozrát** na takovou úroveň, aby nejen mohlo vnímat a rozlišovat zvuky, ale také je zpracovávat a vytvořit pohybově-zvukovou reakci ve formě samotné promluvy.

Dále je potřeba, aby se na základě zkušenosti s předměty nebo osobami, které se vyskytují v bezprostředním okolí dítěte, vytvořila tzv. **představa**. Tedy aby dítě mělo v hlavě jakýsi vjem těchto předmětů i ve chvíli, kdy je nevidí. Tento vjem získá díky manipulaci s předměty, jejich pozorování, poslouchání, ožušlávání, stejně jako prožitkem s danou osobou či zvířetem. Prožitky, které zažívá, si musí také zapamatovat.

Zkušeností s předměty dítě získává představu o jejich vlastnostech a kvalitě. Pokud má tuto představu již vytvořenou, má i základ pro tvorbu pojmenování.

Slova jsou totiž pouze zástupným symbolem, který označuje nějakou skutečnost. A ta skutečnost už nemůže být pouze konkrétní, ale dítě ji musí mít v hlavě ve formě představy.

Když má dítě technické dovednosti k tomu, aby řeklo první slovo, a zároveň chápe, že toto slovo již zastupuje zkušenost (představu), kterou dítě nabylo, přichází na řadu ještě poslední věc a tou je tzv. reflexní okruh.

Podrobným popisem reflexního okruhu vás seznámím s procesem, který se děje ve chvíli, než dítě vysloví slovo.

REFLEXNÍ OKRUH

Reflexní okruh je proces, který zahrnuje tři fáze: příjem – zpracování – odpověď. Tyto fáze na sebe vzájemně navazují. Na náš organismus působí v daném okamžiku určitý podnět, který vnímáme pomocí smyslů, emocí, slov.

Tyto vjemy musíme nejprve odeslat do mozku, tam je zpracovat a pak na ně vytvořit reakci. Mozek vzápětí po zpracování tohoto vjemu vyšle odpověď k našim smyslům, mluvidlům, které tuto reakci realizují. Z pohledu zpracování řeči tento proces probíhá následně.

Reflexní okruh řeči

Tento okruh má několik částí: prostředí – smysly – dostředivé dráhy – mozek – odstředivé dráhy – mluvidla. Nyní si popíšeme, co se musí stát, aby dítě dokázalo vyslovit slovo, reagovat na situaci nebo pojmenovat např. předmět.

PROSTŘEDÍ – Dítě musí slovo nejprve slyšet. Tedy ho někdo musí nejprve vyslovit (záleží na prožité situaci, citovém doprovodu mluvího, zvukomalebnosti slova).

SMYSLY – Dítě musí mít dostatečně rozvinuté sluchové a zrakové vnímání, aby dokázalo slovo správně vnímat.

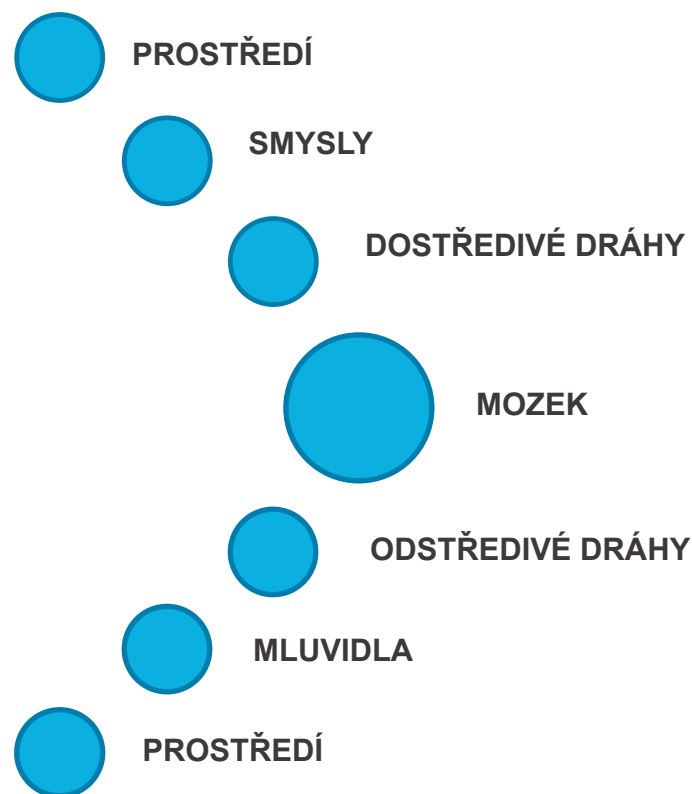
DOSTŘEDIVÉ DRÁHY – Dítě musí mít v pořádku nervové dráhy, které vedou ze smyslů do mozku, aby se i vjem dostal do mozku.

MOZEK – V mozku dochází ke zpracování, pochopení, porozumění, uvědomění si, že slyšené slovo označuje nějakou osobu, věc, činnost, náladu apod.

ODSTŘEDIVÉ DRÁHY – Mozek vysílá odpověď (slovo) pomocí neporušených nervových drah do mluvidel.

MLUVIDLA – Dítě musí mít neporušená mluvidla, aby bylo schopno slovo vyslovit.

PROSTŘEDÍ – Dítě musí znovu zažít obdobnou situaci, aby slovo mohlo samo použít. Buď opakuje po mamince, nebo slovo na základě vnímané zkušenosti samo použije bez předchozího vyslovení dospělou osobou.

Když dítě slovo již zná, stačí mu pouze neslovní vjem (nějaký podnět), který vyvolá slovní reakci. Dítě si hraje např. s autem – vidí ho, pohybuje s ním (neslovní vjem), který vyvolá slovní vjem: *tú-tú*.

5. Fáze vývoje řeči

Vývoj řeči lze rozdělit na dvě základní období, jejichž předěl je určen nástupem samostatné slovní komunikace. V prvním z nich, tzv. **předřečovém období**, probíhá zejména vývoj neverbální (neslovní) složky řeči, smyslového vnímání (zrakového a sluchového) a pohybu.

Vývoj předřečového období má vliv na následující období, tzv. **vlastní vývoj řeči**. Dítě v něm prochází fází osvojování prvních slov, přes tvorbu krátkých a delších vět, až k samostatnému a smysluplnému vyjadřování. Po prvním roce se ještě prolíná neverbální a verbální vývoj, ale později již převažuje vývoj slovního vyjadřování.

1. PŘEDŘEČOVÉ OBDOBÍ (0–12 m)

Dítě od prvního křiku prochází etapami broukání různých zvoučků (2–6 m), přes žvatlání různých slabik (6–10 m) až k období porozumění řeči (*pápá, jak si veliký?...*) a k užití prvních slov (10–12 m). Více se můžete dočíst v bonusové části Vývojové tabulky.

Zvuky, které dítě vytváří do sedmého měsíce, vznikají pudově (nevědomě). Dítě zpočátku opakuje stejné pohyby jako při příjmu potravy a snaží se je doprovodit zvukem. Dítě „mluví“ zejména ve chvíli, kdy je spokojené, vyspinkané, přebalené a nemá hlad. Tyto okamžiky se postupně navyšují, pestrost zvuků, které dítě vydává, se rozšiřuje, až dítě kolem jednoho roku dospěje k prvním slovům.

První slova označují většinou dítěti známé předměty, osoby nebo

činnosti. (Co jsou a nejsou první slova, si můžete přečíst v mém článku [Je bůú slovo?](#)) To vše se neděje náhodou, ale je dáno postupným rozvojem zraku, sluchu, pohybu i myšlení. (viz Přehled funkcí, které mají vliv na vývoj řeči).

Dítě velmi pozorně sleduje a poznává svět okolo sebe a snaží se vše viděné i slyšené napodobovat. V této fázi je pro vývoj řeči zásadní zejména pobyt v klidném a přívětivém prostředí, které dítě VHODNĚ stimuluje, stejně jako SPRÁVNÝ příjem potravy a bezproblémové zvládnutí přechodu na pevnou stravu.

V případě, že dítě mělo jednu z důležitých funkcí, které ovlivňují vývoj řeči, porušenou, v této fázi se to již může projevit (viz níže kapitola Na co si dát pozor v předřečovém období).

Jak podporovat předřečové období?

V tomto období můžeme vývoj řeči již významně ovlivnit a to v dobrém i špatném. Co tedy dělat pro správný vývoj řeči?

Dostatečně dlouho kojit

Nejlépe alespoň do půl roku. V případě umělé výživy dbát na vhodnou savičku. Kojení má vliv na posílení svalů v oblasti mluvidel, které později dítě využije při mluvení.

Podporovat ve správném způsobu příjmu tuhé stravy

Co nejdříve dítě stimulovat ke kousání a žvýkání, což umožní rozvoji síly a stability čelisti. Správná funkce čelisti je zásadní pro správnou artikulaci. O tomto tématu se můžete více dočíst v mém e-booku *Jak na první lžičku*.

Stimulovat dítě pomocí různých smyslových vjemů

Nabízet dítěti zvukové hračky, různé zrakově a hmatově pestré předměty pro rozvoj sluchového a zrakového vnímání, rozlišování i paměti. Více se dozvíte v jednotlivých kapitolách dále.

Nechat dítě manipulovat s předměty

Vkládání předmětů do úst a manipulace vedou k poznávání kvality a vlastností předmětů a k tvorbě přesné představy o předmětech samotných. Tato představa poté slouží jako základ pro tvorbu slova-pojmenování.

Vést s dítětem primitivní rozhovory tzv. face-to-face neboli tváří v tvář

Dítě si tak od dětství zvykne sledovat obličej mluvčího a poslouchat řeč. Zároveň mu maminka svým zájmem o jeho první mluvní projevy dává najevo, že jeho žvatlání považuje za důležité. Tento pocit je pro dítě zásadní motivací k dalším mluvním pokusům.

Opakovat zvuky, které dítě vydává, i gesta a mimiku

Toto chování stimuluje první formy rozhovorů, které učí dítě zaposlouchat se a střídat se v řeči. Při těchto rozhovorech se snažíme dítěti nabízet první jednoduché slabiky a různé zvuky, které dítě stimulují k nápodobě a rozvíjejí jeho mluvní projevy.

Podněcovat dítě k používání gest

Tato gesta stimuluje zejména v druhé polovině prvního roku dítěte. Podněcujeme dítě k ukazování např. *pápá, jak jsi veliký?, hají, ham* apod. Dítě se v tomto období gesty přirozeně vyjadřuje. Baví

ho a rozumí jim lépe než slovům.

Proto se nebojíme tuto dovednost podpořit. Ve společnosti často panují obavy z toho, že tím řeč dítěte zpozdíme. Ba naopak. Gesty dítě podporujeme také v rozvoji myšlení, čímž jeho vývoj naopak stimuluje. Jako velmi vhodné považují také použití znakového jazyku pro batolata.

Opakovaně komentovat to, co s dítětem děláme

Při péči o miminko denně pravidelně vykonáváme několik jednoduchých situací, které se stále opakují. Děti v tomto věku opakování milují. Přináší jim to pocit jistoty a bezpečí. Při těchto činnostech se tedy snažíme také o jednoduchý komentář. Časté opakování dítěti usnadní pochopení a zapamatování slyšených slov.

Zařazovat říkadla, zpěv a pohybové hříčky

Rytmizace přináší dítěti pocity relaxace a uvolnění, stejně jako pocit jistoty. Při rytmizování slov dochází k rozdělení na slabiky, dítě pak má větší možnost jednotlivé segmenty řeči lépe vnímat a snáze si je zapamatovat.

Rytmizace, zpěv a pohybové hříčky slouží také k rozvoji sluchového vnímání a jazykového citu (Více se dozvíte v kapitole Sluch a řeč).

Zcela zásadní je však pro správný vývoj řeči mluvní vzor – tedy my rodiče. Nejen to, jak vyslovujeme, ale také o čem hovoříme, s jakými emocemi, jak dokážeme používat neverbální komunikace, sledovat mluvčího, poslouchat i odpovídat. Je potřeba si uvědomit, že dítěti naším komunikačním chováním předáváme více, než pouhou výslovnost.

Mateřský rejstřík – baby talk

Příroda to tak vyvinula a maminky zcela přirozeně během prvních týdnů začínou k dítěti přistupovat jinak, než k dospělým. Vědci popisují tzv. mateřský rejstřík a někdy také *baby talk* – způsob řeči, jakým mluví maminka na své dítě.

Mezi **rysy mateřského rejstříku** patří: pomalejší tempo, vyšší tón hlasu a melodičnost, jednodušší větné konstrukce nebo opakování řečeného, a to i dvakrát až třikrát.

Tento způsob komunikace je pro většinu žen přirozený a zcela vyhovuje potřebám maminek a malých dětí. V obdobné formě ho používáme i nadále, jelikož tím zvyšujeme možnost dítěte napodobit správnou řeč. Pojdme se ještě podrobněji podívat na hlavní rysy mateřského rejstříku.

1. Pomalejší tempo

Při zpomalenějším tempu řeči má dítě větší šanci uslyšet jednotlivé části promluvy. Slova a také části slov – slabiky. Lépe jim rozumí a má větší šanci je napodobovat.

2. Jednodušší větné konstrukce

Jednoduché krátké věty maximálně o třech slovech výrazně usnadňují porozumění.

3. Vyšší tón hlasu a melodičnost

Melodie řeči umožňuje lepší porozumění.

4. Opakování

Opakováním dítěti nabízíme možnost lepšího zapamatování slyšeného a usnadňujeme dítěti pochopení.

Předpokladem pro správnou výslovnost dítěte je nejen správná výslovnost obou rodičů, ale také sourozenců. Zvláště u mladších dětí, které mají jako své vzory zejména starší sourozence, výzkumy potvrzují, že pokud má starší sourozenec řečovou vadu, je téměř 80% riziko vzniku stejné vady také u mladšího sourozence. Není výjimkou, že na logopedii pak rodič dochází s oběma současně.

Dříve, než se pustíme do další fáze vývoje řeči, chtěla bych zmínit jednu důležitou zásadu, kterou mějte neustále na paměti. Pokud se vaše dítě cokoli naučí, jste to právě vy, kdo ho může posunout o kus vpřed. Jak? Je to nesmírně jednoduché.

Budte vždy o krůček napřed.

Co to znamená?

V praxi to znamená, že bychom měli na dítě mluvit vždy způsobem, který je o stupínek obtížnější než ten, kterým se dítě v současné chvíli vyjadřuje. O tomto tématu se můžete dočíst i na mém blogu v článku [Budte vždy o krůček napřed](#).

Je potřeba si uvědomit, že se vývojové fáze řeči vzájemně prolínají a některé děti se do další fáze dostanou dříve, jiné později. Dítě tedy může u některé situace použít jednoslovnou větu a u jiné například tříslavnou.

Čím to je?

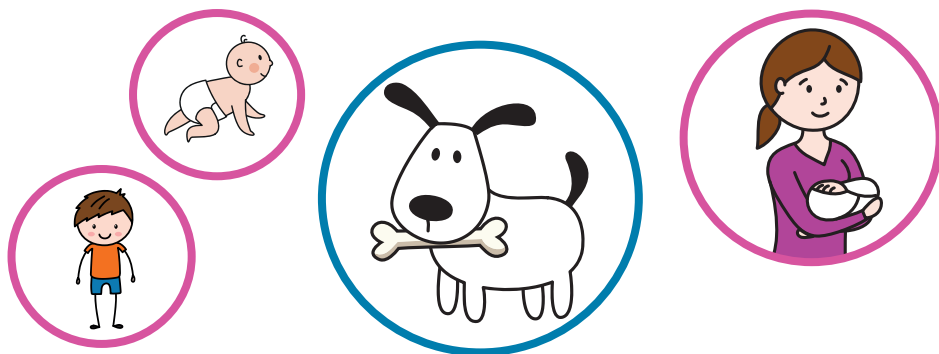
Bohatší slovník a delší vyprávění dítě používá hlavně ve chvílích, kdy si je jisté, situaci již zná, mluvilo o ní opakovaně, zajímá ho a baví ho.

Představte si situaci:

Zde uvádím ukázkový rozhovor, na kterém chci ukázat, co přesně to v praxi znamená, i s orientačním věkovým obdobím, ve kterém se děti takto vyjadřují (podle vyzrálosti se období mohou prolínat).

Vžijte se do role maminky a dítěte a vždy si dobře uvědomte daný věk dítěte a jeho pravděpodobné dovednosti. Ve vzorových rozhovorech si ukážeme, jaké věty je vhodné v daném věku v komunikaci s dítětem používat. Vždy vás také upozorním na neverbální projev (NP) a verbální projev (VP), který lze u dítěte i rodiče očekávat.

Dítě vidí na obrázku pejska.

A nyní si ukážeme jak na takovou situaci slovně reagovat vzhledem k věku dítěte a jeho vývoji řečových dovedností.

VĚK 6–18 MĚSÍCŮ

V tomto období ještě většina dětí příliš nemluví nebo používá jednoslovní věty. V takovém případě na něj mluvíme v krátkých jednoslovných větách, nejvíce dvouslovných spojeních. Často použijeme citoslovce *jée* apod.

Dívá se, ukazuje.

NP – mimika, gesta; VP – zvuk, slabika

Říká: „Haf“, ukazuje na obrázek.

NP – gesto; VP – slovo či dvouslovná věta

VĚK 15–24 MĚSÍCŮ

V tomto období většina dětí mluví v jednoslovných větách, některé děti už spojují dvě slova dohromady. Pokud dítě užívá jednoslovní věty, (např. už umí říct *haf*), mluvíme na něj ve dvou- až tříslavních větách (např. *to je haf, haf hamá*).

Dívá se, ukazuje na obrázek, říká: „Haf“.

NP – mimika, gesta; VP – jednoslovná věta

Říká: „Haf hamá.“ / „Pes hamá.“

VP – dvou až tříslavní věty

VĚK 2-2,5 ROKU

Pokud dítě mluví ve dvouslovních větách (např. *Haf hamá*), mluvíme na něj v tříslavních větách. K podstatnému jménu a slovesu přidáme předmět. Snažíme se nejen prodlužovat strukturu věty, ale také zpřesňovat slovník. Vedeme dítě od citoslovcí ke jménům (*haf* = *pes*, *hamá* = *jí* nebo *žere*).

Říká: „Haf hamá.“

VP – dvouslovná věta

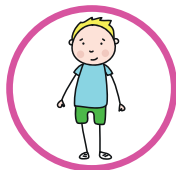

Říká: „Pes jí kost.“

VP – tříslavní až čtyřslavní věty

VĚK 2,5-3 ROKY

Pokud dítě již tvoří tříslavní věty (*Pes hamá kost*), zařadíme do slovníku více slov vyjadřujících charakteristiku jmen, tedy přídavná jména (např. *Velký pes žere kost*).

Říká: „Pes hamá kost.“

VP – tříslavní věta

Říká: „Bílý pes jí kost.“

VP – víceslovné věty, přídavná jména, příslovce atd.

V následujícím vývoji se již neomezujeme v délce věty a také směle používáme všechny slovní druhy. Řeč a porozumění dítěte je již na velmi dobré úrovni a my se snažíme tento vývoj podpořit. Obohacujeme slovník dítěte, učíme ho také vnímat synonyma.

Na co si dát POZOR v předřečovém období?

Na jednom roce dítě užívá zhruba jedno až dvě slova, ale mnohem většímu množství **ROZUMÍ**, což dítě dává najevo tak, že s námi začíná spolupracovat. Stejně tak i sdílí s radostí činnost, kterou děláme. Snaží se o nápodobu nebo je alespoň součástí této činnosti a pozoruje ji.

Reaguje na naše slova, vyjadřuje porozumění **pohybem** (např. jde za námi, když na něho voláme), **gestem** (ukáže prstem, když se ptáme, kde je táta), **mimikou** (směje se nebo sleduje obrázek, o kterém mluvíme).

V této fázi dítě rozumí zejména na základě **melodie**, pohybového doprovodu, mimiky, gest a také z kontextu celé situace. Vnímá v řeči velké celky stejně jako je vnímá i v prostředí. Pracuje mu totiž především pravá hemisféra, která má za úkol vnímat velké věci a porozumět emocím a melodii.

Rozumí tedy frázi jako celku. To si můžete také vyzkoušet. Když mu povíte jinou větu se stejnou melodií a důrazem, dítě na ni zareaguje také. Teprve později se naučí v řeči identifikovat jednotlivá slova.

V období okolo jednoho roku by tedy dítě nemělo vykazovat níže zmíněné potíže. Pokud ano, obraťte se prosím na dětského lékaře.

8-12 měsíců

8 MĚSÍCŮ SLUCH

přestane používat žvatlání, nápadně utichá

obrátit se na:
PEDIATR

12 MĚSÍCŮ POROZUMĚNÍ

nechápe jednoduché pokyny (*udělej hačí, podej mi..., udělej pápá*)

obrátit se na:
PEDIATR

15 MĚSÍCŮ SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

nemá zájem o společnou hru, nereaguje na úsměv, vyhýbá se očnímu kontaktu

obrátit se na:
PEDIATR

2. VLASTNÍ VÝVOJ ŘEČI (od 12 m)

Dítě od jednoho roku prochází fází jednoslovných vět (12–18 m), poté dvouslovných vět (18–30 m) a nakonec víceslovných vět (2,5–3,5 let). Zpočátku k tvorbě vět používá zejména podstatná jména a jen několik málo sloves. Jedno slovo slouží jako vyjádření celého komplexu situací.

Např. *ham* znamená *mám hlad*, *maminka nese jídlo*, *vidím banán* apod. Později, prostým spojením dvou slov utvoří delší větu. Např. *Máma ham. Pes hají.*

Teprve později okolo druhého roku, když dítě pozná funkci a vlastnosti předmětů, začne používat také přídavná jména a až krátce před třetím rokem užívá správně i první zájmena a příslovce. S narůstající zkušeností s řečí se zpřesňuje gramatická struktura, prodlužuje se výpověď, ustaluje se správný slovosled. Slovník narůstá nerovnoměrně.

Vždy převažuje **pasivní** slovník nad **aktivním**, tedy slova, kterým dítě rozumí, nad slovy, která aktivně používá.

Okolo třetího roku by dítě mělo umět necelých tisíc slov. Jak dítě uchopuje gramatická pravidla, spolu s tím se mu rozvíjí tzv. jazykový cit – tedy schopnost užívat správně gramatiku jazyka. Tato schopnost se rozvíjí poměrně pomalu.

Zpřesnění gramatické struktury probíhá nejvíce v období mezi 3. až 5. rokem. V řeči dítěte se nejprve objevuje skloňování, později časování. Dítě si pravidla osvojuje napodobováním – převodem jednoho jevu na jevy podobné (př. *Půjdu k tátovi a mámovi, babičk-*

ovi a dědovi...).

V rámci období vlastního vývoje řeči se také postupně zpřesňuje výslovnost jednotlivých hlásek. Do třetího roku by mělo dítě správně vyslovovat všechny samohlásky, ze souhlásek pak TDN, KG, H, CH, F. Výslovnost těchto hlásek se obvykle vyvíjí bez větších obtíží.

Více o tom, na jaké úrovni by měl být vývoj řeči tříletého dítěte se můžete také dočíst v mém e-booku zdarma pod tímto odkazem: [Jak má mluvit ve třech letech](#).

Nyní se budeme věnovat tomu, jakými aktivitami lze podpořit vývoj řeči od jednoho roku do tří let a také na co si v tomto období máme dát pozor.

Jak podporovat vlastní vývoj řeči?

Mluvte na dítě často

Kdykoli s ním jste v kontaktu, popisujte jednoduchými a výstižnými větami, co děláte. Pravidelné opakování každodenních situací je výborným zdrojem pro rozvoj komunikace a upevňování slovní zásoby.

Dejte dítěti prostor pro mluvení

Jakmile začne dítě samo hovořit, dávejte mu dostatek prostoru a nechte co nejvíce mluvit jeho.

Nesnažte se dítě opravovat ([video](#))

Zejména zpočátku vývoje, kdy dítě získává chuť do mluvení, se vy-

varujme necitlivému opravování. Dítě má v tuto chvíli radost, že mluví a řeč je mu příjemná sama o sobě. Necitlivé opravování by mohlo vývoj zbrzdit. Nejlepší a nejvhodnější oprava jeho projevu je prosté, správné zopakování toho, co dítě chtělo říct.

Používejte řeč vždy o krůček těžší, než používá dítě

Tímto způsobem dítě citlivě vedete kupředu, ukazujete mu, jak jinak se dá věta říct. Dlouhé a složité konstrukce mohou dítě spíše odrazovat.

Neřešte prozatím formu (výslovnost), ale podporujte zejména obsah

To, jak dítě vyslovuje, je v tomto období druhořadé, důležité je, co říká. Věnujte maximální pozornost rozvoji slovní zásoby, učte dítě pojmenovávat věci okolo sebe a činnosti. Po druhém roce si všímejte také kvality a vlastností předmětů a podporujte rozvoj předavných jmen.

Mluvte S dětmi, ne NA děti

Jakmile dítě začne mít chuť mluvit, dejte mu prostor pro vyjádření, sdílení myšlenek, názorů, postřehů, dojmů. Povídejte si s dětmi ve chvíli, kdy jim opravdu chcete něco sdělit a oprostěte se od mnohdy bezvýznamných pokynů nebo planých slov.

Dopřejte dítěti pestrý program a zážitky

Nejde o to, abyste neustále měli v programu nějakou senzaci. Úplně stačí obyčejné, ale zajímavé zážitky, o kterých bude s chutí vyprávět, a to jsou skoro všechny. Děti jsou fascinované, když jim povídáte a vysvětlujete obyčejné věci. Pokud je však program

dítěte příliš rutinní a v jeho životě se neděje nic zajímavého, chuť vyprávět nebude příliš vysoká.

Neodpovídejte za děti

Např. když se kamarádka zeptá vašeho syna, co dneska dělal. Nechte promluvit dítě, a to i ve chvíli, kdy si myslíte, že se bude např. stydět nebo nebude vědět, jak to říct. Jsou to pro dítě komunikační situace, které ho nesmírně rozvíjejí, a je nutné, aby je zažívalo. Když si zvykne, že za něj mluví maminka, přestane se snažit a mít chuť komunikovat, stejně jako se nenaučí vhodně reagovat.

Ve své praxi jsem viděla hodně dětí, které nemluvily dobře proto, že za ně pořád mluvily maminky. Jednoduchá diagnostika upovídané maminky je tato: Když jsem se zeptala dítěte, jak se jmenuje, maminka odpověděla: „To je Péťa“. Dovedete si představit, jak to probíhalo dál.

Poslouchajte, co dítě sděluje

Dávejte dítěti najevo, že ho posloucháte a zajímá vás, co říká. Můžete např. opakovat to, co řeklo, nebo se ptát na další podrobnosti. Bezobsažné vyjádření např. *ty jsi šikula, to je hezké* apod., dítěti neříkají nic o tom, co přesně se vám na jeho výrobku líbí, nedávají dítěti zpětnou vazbu a už vůbec nevyjadřují opravdový zájem o věc. Zároveň pak v dítěti budují závislost na pochvale a ocenění a oslabují pocit vlastního sebehodnocení.

Při komunikaci udržujte s dítětem oční kontakt

Je to jeden z důležitých neverbálních prvků, které dávají najevo, že posloucháte a máte zájem.

Můj starší syn je na oční kontakt obzvlášť důsledný. Ve chvíli, když mi něco říkal, a já se na něj nedívala, tak dával najevo nespokojenost s tím, že ho neposlouchám tak, že postupně zvyšoval hlas, nebo stále opakoval to samé. Někdy na mě prostě zavolal: „Mami, poslouchej mě.“ I přesto, že jsem ho ubezpečila, že ho poslouchám, dokud jsem na něj neupřela zrak, tak nebyl spokojený. „Neposloucháš, podívej se na mě,“ byla jeho odpověď.

Ukazujte dítěti, že řeč je zábavná

Často mu čtete říkadla, rýmované pohádky, zpívejte mu, rytmitizujte slova, vymýšlejte zkomoleniny, nesmyslné rýmy apod. Dítě pochopí, že se dá s řečí také hrát a slova různě tvarovat. Tyto činnosti mu pomůžou lépe uchopovat gramatická pravidla a získat jazykový cit.

Pokládejte dítěti otázky na míru, které podporují jeho zájmy a radostné emoce

Mezi tyto otázky určitě nepatří oblíbené *Jak bylo ve školce?* nebo *Snědl si oběd?* Ve školce se mu totiž pravděpodobně stýskalo a oběd mu nechutnal, kdo by o tom chtěl vyprávět.

Hledejme pozitivní zážitky, které dítě bude s chutí sdělovat. Např. „Jé, ty neseš nějaký obrázek, ten ti musel dát práce. To by mě zajímalo, jak jsi ho nakreslila.“ Nebo: „Ta věž, co jsi postavil, než jsem přišla, byla opravdu vysoká,“ a mlčte a vyčkejte. Na takovou otázku, resp. spíše pobídnutí, vám celkem s chutí odpoví i kluci, kteří se do sdílení zážitků obvykle moc neženou.

Kolikrát jsem viděla uhaslé jiskry v očích dětí, které chtěly mamince něco s radostí sdělit, ale ta jim sebrala vítr z plachet otázkou *Tak co*

bylo k obědu?

Zejména v počátku vývoje řeči se soustředte více na neverbální prostředky komunikace než na vlastní slova, ta bývají pouze doplňkem. Jak se zachovat ve chvíli, kdy dítěti nerozumíte, se můžete dozvědět v mém článku [Já ti vůbec nerozumím](#).

Již jsme si řekli obecné zásady, jak vývoj řeči od jednoho roku podpořit. Nyní budeme ještě konkrétnější. Na jednotlivých slovních kategoriích si ukážeme, které činnosti můžeme pro jejich správný vývoj použít a za jakým účelem.

Tyto základní a obecné zásady doplníme nyní o konkrétní postupy, které podpoří jazykový vývoj – tvorbu slovní zásoby a také uchopení gramatických pravidel.

Budeme se věnovat rozvoji jazykového citu a slovní zásoby v kategorii podstatných jmen, sloves, přídavných jmen, předložek, a také podpoře vyprávění.

Podstatná jména tvoří základ dětského slovníku, ačkoliv nejprve dítě používá citoslovce. Pojmenovává věci okolo sebe, blízké osoby.

Okolo druhého roku se dítě samo začne pít po rozšiřování slovníku v oblasti jmen otázkou *Co je to?*

Podpořte jeho zájem tím, že mu budete s chutí odpovídat, a to i přesto, že se ptá třeba potřetí na tu stejnou věc. Děti se potřebují ujišťovat. Nové dovednosti si upevňují neustálým opakováním. Je to přirozený způsob dětského učení. Vědci dokonce vyzkoumali, že dítě potřebuje dané slovo slyšet až 21×, aby si ho dobře zapamatovalo. Takže s chutí do toho.

Pojmenovávají věci, které denně používáte

Nejprve jednoduchými citoslovci, později již správnými výrazy a postupně slovník obohacujte s ohledem na věk dítěte. Např. okolo jednoho roku použijeme slovo *ham*, později *papání* a po druhém roce už výraz *jídlo*. Následně budeme dítě učit např. různé druhy jídla a uplatníme výrazy jako je *pečivo*, *ovoce*, *zelenina*.

Komentujte také ty věci, kterých si dítě samo všimlo

Dítě je pak lépe motivované se slovo, tedy podstatné jméno, naučit, protože zájem o něj vychází z jeho vnitřní potřeby. Ve chvíli, kdy se dítě začne samo pohybovat, je ve výběru aktivnější, ale o tom až za chvíli.

Pořídte knihy plné hezkých obrázků s různými tématy a často je s dětmi čtěte

Věnujte se denně alespoň půl hodiny společnému čtení. Některé děti jsou schopné poslouchat a pracovat s knihou už okolo 8. měsíce. Jiné si na tuto dovednost musejí počkat. Z počátku volíme zejména leporela, která mají jednoduchá zobrazení – nejlépe jeden

obrázek na stránce. Později volíme již složitější, dějové obrázky.

Zprostředkujte dítěti zkušenost pomocí slov, které umí z knih

Zapamatování slov jde dítěti snadněji ve chvíli, kdy mu prostředkujeme multisensoriální zkušenost. To znamená nejen, že obrázek vidí, ale také může manipulovat s reálným předmětem, může si věc dobře prohlédnout, cítit její vůni nebo povrch.

Pokládejte otázky CO JE TO? A KDE JE?

Na otázku *Co je to?* dejte dítěti dostatek času, aby mohlo odpovědět. Budujete tak aktivní slovní zásobu. Při otázce *Kde je pes?* podporujete naopak pasivní slovní zásobu neboli porozumění. To zajistíme tak, že po dítěti chceme, aby správný obrázek v knize ukázalo.

Nechejte dítě hledat stejné obrázky

Např. *Kde je další kočka?* Většina dětí v tomto věku význam slova chápe velmi úzce. Kočku vnímá jen jednu, a to např. tu, kterou zná z knihy nebo ji má doma. Postupně se učí obsah tohoto slova rozšiřovat. Je tedy vhodné mu ukazovat, že kočky vypadají různě, ale pořád to jsou kočky. Mají určité společné znaky.

Tím rozšiřujeme obsah slova a také zlepšujeme pozorovací schopnosti dítěte. Vedeme ho k vnímání detailů. Tato dovednost je podstatná pro budoucí rozpoznávání písmen.

Některé děti okolo druhého roku mluví málo a ještě neskládají slova do vět. Používají jenom prosté pojmenování. Je to velmi často proto, že znají málo sloves, a nejsou schopny složit větu. Mezi 2. až 3. rokem většina dětí začne slovesa více používat a tvořit tak dvou-, tří- a víceslovné věty. Pokud tomu tak není, je potřeba se věnovat více rozvoji slovníku v kategorii sloves.

Popisujte každodenní činnosti, které s dítětem provádíte

Kojení, přebalování, koupání, oblékání jsou činnosti, které se neustále opakují, a dítě má tak možnost slovo opakovaně slyšet. Neustálým popisem činnosti učíme dítě také dějové posloupnosti a pomáháme mu pochopit důležitost správného postupu. Stejně jako s miminkem i se staršími dětmi komentujeme činnosti jako malování, stříhání, lepení, vaření apod.

Podpořte dítě v jeho touze experimentovat s věcmi

Dítě si slovo lépe zafixuje, pokud mu umožníme ho také prožít, my je jen komentujeme správnými slovesy.

Zapojte ho do svých činností, které nezapomeňte komentovat

Většinu sloves tak dítě zažije na vlastní kůži a lépe si je zapamatuje, např. *krájet, nalévat, sypat*. Většinou jde o slovesa, která vyjadřují pro dítě méně známé činnosti, a jejich obsah si pak může lépe zapamatovat.

Po druhém roce volíme knihy s dějovými obrázky

Hodně dětských leporel se soustředí právě na podstatná jména. Před druhým rokem již tyto knihy většině dětí nestačí. Je potřeba již volit knihy, kde jsou také dějové obrázky nebo obrázky zobrazující činnost.

V knize tedy už nejen pojmenováváme, ale cíleně také popisujeme

Např. *Podívej, pes. Co to dělá? Jé, on hamá kost*. Dítěti můžeme rovnou znovu položit otázku *Co dělá pejsek?* Nebojíme se střídat více sloves, která označují stejný význam. Např. *hamá, kouše, žere* apod. Dáme mu chvíli prostor, pokud neodpoví, řekneme to my.

Přídavná jména se do dětského slovníku dostávají mezi druhým a třetím rokem, hned po podstatných jménech a slovesech. Většina dětí uchopí mezi prvními přídavná jména jako *malý, velký, hodný, zlý, dobrý, sladký*. Děti si v tomto věku začínají všimnout kvality a vlastností předmětů i osob. Jak je v tom můžete podpořit?

Dopřejte dítěti pestré hračky z různých materiálů

Nechte dítě od kojeneckého věku hrát si s různými materiály, předměty, tvary a nechte ho strkat si je do úst, aby je mohlo poznat. Dítě tak poznává nejprve v ústech a také hmatem kvalitu materiálu. Tento vjem je důležitý pro pozdější uchopení správného slovníku.

Nechte dítě věcmi házet

A to není legrace. Dítě tak pozná, jaký předmět vydává jaký zvuk, jakou má kvalitu. Po jednom roce děti fascinuje pouštění hraček z ruky. Chrastění, bouchání, mačkání, házení nebo kutálení přináší sluchově-zrakový vjem, který nejen ukáže dítěti kvalitu předmětu, ale také první zákony fyziky. Snáze pak pochopí, že např. kutálet se dá jen s kulatými věcmi, ale s kostkou to nejde, a dobře si tak zapamatuje význam slova *kulatý*.

Podporujte děti v pozorování a vnímání rozdílů a třídění předmětů

Vnímání věcí podle tvaru, barvy, velikosti apod. rozvíjí zrakové vnímání a druhotně dítěti umožní všimnout si a pochopit rozdíly mezi předměty. Toto třídění a srovnávání věcí doprovázíme vhodným slovníkem.

Ptejte se dětí *jaký?* a *proč?*

Tyto dvě otázky podporují chápání a používání přídavných jmen, stejně jako rozvíjí myšlení dítěte.

Popisujeme kvalitu předmětu v knize i venku v přírodě

Při práci s knihou se mezi druhým a třetím rokem věnujeme popisu kvality obrázku. Stejně tak s chutí popisujeme to, co vidíme venku v přírodě a všímáme si rozdílů. Např. *Podívej, pes. Ten je ale veliký, vid?* Poté se můžeme dítěte zeptat *Jaký je pejsek?* Dáme mu chvíli prostor, pokud neodpoví, řekneme to my. Nebo *Podívej se, vidíš ty listy? Ty jsou ale barevné. Tenhle je dřavý. A jak už je suchý! Podívej, úplně lehce jde odlomit. Chceš to taky zkusit?*

Použití předložek je pro dítě poměrně těžké. Předložky vyžadují dobré prostorové vnímání a také správné vnímání tělového schématu. Není náhoda, že se do dětského slovníku dostanou mezi posledními a že v nich děti velmi často chybují. Jejich uchopení souvisí také s vývojem pohybu a aktivním pohybem dítěte v prostoru.

Ve své praxi, kdy jsem pracovala s dětmi s dětskou mozkovou

obrnou, jsme se tématu předložek věnovali velmi často. Tyto děti jsou totiž velmi často vlivem dětské obrny omezeny v samostatném pohybu a poznávání prostředí. Tento prostorový prožitek jim později chybí při snadném uchopení významu předložek. Kolem třetího roku dítě začne předložky postupně používat. Při práci s knihou volíme již dějové obrázky a začínáme dítě upozorňovat na umístění předmětů. Ptáme se *kde je...?* a necháme dítě odpovídat. Formou zopakování správné odpovědi jeho případnou chybu opravíme. Učíme také dítě předložkám rozumět.

Dítěti pokládáme otázky typu *Kdo je v posteli? Co je na okně? Co to má kluk v šuplíku?* apod. K této činnosti využíváme dějové obrázky nebo reálné situace.

Nechte dítě volně pohybovat a zkoumat prostor

Od chvíle, kdy se dítě začne samostatně pohybovat (plazení nebo lezení) chce přirozeně poznat prostředí, na které se doteď dívalo z postýlky nebo kočárku.

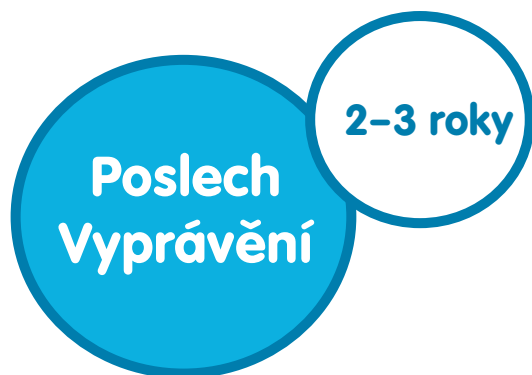
V tuto chvíli si kromě rozvoje pohybu, obratnosti a hbitosti dítě také zakouší své tělo v prostoru a poznává, resp. prožívá, pojmy *nahore, dole, pod, nad, v, za, před*, ale i *daleko* nebo *blízko*.

Tento vjem je pro dítě velmi důležitý. U dětí, které mají s použitím předložek problém, se v terapii soustředím právě na tuto dovednost a s humorem dětem říkám *vlez si pod stůl, schovej se za dveře, stoupni si na židli* apod. Většině dětí tato dovednost s prožitím prostoru totiž schází. Tuto hru ale zvládnou děti až okolo čtvrtého roku a později.

Před třetím rokem můžete dítě nechat hledat věci podle popisu

Např. *Botičky jsou v botníku, přines si je. Na stole je mistička, můžeš mi ji podat?* Volíme situace, které jsou dítěti známé nebo které právě prožilo, a ví, kde předmět leží.

Postupně zkoušíme nechat dítě hledat nebo nosit předměty, se kterými nemá bezprostřední zkušenost. Např. *Můžeš si přinést čisté tričko? Je v šuplíku.* Dítě už zhruba ví, která je jeho skříň, a tak ví, kam má jít.

Aktivnímu slovnímu vyjádření předchází vždy **porozumění**. Pro porozumění je důležité, aby si dítě zvyklo řeč poslouchat. Poslech totiž vyžaduje sluchovou pozornost. Tuto pozornost je potřeba budovat již od narození. Učíme dítě poslouchat zvuky okolo něj, dopřejeme mu dostatek zvukových hraček a různých podnětů.

Když je dítě starší a více nám rozumí, začneme ho na zvuky upozorňovat. Tím trénujeme jeho sluchovou pozornost.

Pokud je dítě zvyklé se na zvuky soustředit, má dobrý předpoklad

k tomu, že později také vydrží u říkadel, pohádek, textů. Pro sluchovou pozornost je důležité, abychom v raném dětství zamezili stálé zvukové kulise v domácím prostředí dítěte, např. rádio nebo televize. Dítě se pak kvůli přesycenosti naučí sluchové vjemy ignorovat, místo aby je upřednostňovalo.

Upozorňujte dítě na zvuky okolo něj a na předměty, které zvuky způsobují

Podporujete tím tzv. sluchovou pozornost, která dítěti umožní se později soustředit na řeč i delší vyprávění. Od útlého věku dětem zpívejte, říkejte jim říkanky, básničky. Děti je rády poslouchají, protože jsou rytmické a rytmus dítě uklidňuje. Kromě toho rytmizace slov usnadňuje dítěti vnímání jednotlivých hlásek ve slově.

Vyprávějte krátké příběhy

Lépe vlastní než čtené. Děti mají velmi rády krátká vyprávění, kdy popisujeme, jak co vzniklo, k čemu používáme různé nástroje a proč. Proč má např. dům okna, komín apod. Vyprávění přizpůsobujeme věku a pozornosti dítěte. Mám zkušenost, že tento typ vyprávění zaujme i velmi malé děti, které soustředěně poslouchají.

Vyprávějte si večer, co jste ten den prožili

Dítěti tak připomenete pěkné zážitky, které ještě samo neumělo pojmenovat, a vy mu k tomu dáte slovník. Zároveň s ním sdílíte emoce ze společného prožitku a posilujete svůj vztah. V tomto vyprávění také budujeme chápání dějové posloupnosti (co bylo před a co bude potom), sluchovou paměť a také emoce. Ptáme se dítěte, s čím bylo ten den spokojené, co se mu povedlo, co by chtělo udělat jinak. Učíme ho všímát si vlivu svého chování a svých slov na druhé

osoby. Ukazujeme mu, že slovy můžeme pohladit, ale také udeřit.

Před 3. rokem dítě již zvládne samo krátce vyprávět, nechte tedy večer mluvit jeho

Jeho projev můžete podpořit dobře cílenými otázkami, které dítě citlivě navedou. Např. *Vzpomínáš si, jak jsme dnes byli u rybníka? Tam bylo tak krásně. Mně se líbilo, jak tam kvetly stromy.* Pak uděláme pauzu a počkáme. Většina dětí se spontánně svým zážitkem k hovoru připojí. Např. komentářem *Taky líbilo, mně kočička.*

Sdělujte dítěti zážitky ze svého vlastního dětství a ze života prarodičů

Odkryjte jim kus sebe, to děti milují a mají úplně napjaté uši. Dítě tak může srovnávat vaše dětství se svým, a když mu navíc ukážete i fotografie, bude to úplně perfektní. Stejně tak jim dopřejte vyprávění babiček a dědečků.

Pouštějte dítěti mluvené slovo (bez obrazu)

Mluvené slovo podporuje poslech, koncentraci, paměť i fantazii. Vybírejte však kvalitně namluvené audio pohádky. Dobrým zdrojem může být např. Český rozhlas. Pro lepší zapamatování obsahu příběhu dítěti pomůže si o něm poté vyprávět nebo ho třeba nakreslit, vymodelovat či jinak ztvárnit.

Podporujte dítě ve vlastním vyprávění

Ve chvíli, kdy vám přinese ukázat svůj obrázek, stavbu nebo jiný výtvar, projeďte zájem tím, že se zeptáte (*A jak jsi to vyrobil? To by mě zajímalo, co si udělal jako první. A proč jsi dal tuhle kostičku až nahoru, co to je?*) Pomocí otázek dítě nejen podpoříte v mluvení, ale

také mu dáte najevo, že vás jeho činnost zajímá, a to více, než když ji okomentujete slovy *pěkný, šikulka, krásný* apod.

Zvykejte dítě na práci s knihou

Čtěte, resp. povídejte dětem podle obrázků v knize, a to klidně už od půl roku. Velmi brzy dítě zvykejte na práci s knihou. Zpočátku využívejte lepoporela, kdy dítěti jen pomocí jednoduchých slov pojmenováváte předměty na obrázku.

Když vás už dítě poslouchá a u obrázku chvíli vydrží, můžete začít popisovat jeho tvar, barvu, velikost.

Všímejte si detailů. Přidejte např. informaci o tom, kde zvíře žije, co jí apod. V této fázi, kdy už dítě zvládne poslouchat krátké vyprávění, můžete začít dětem číst krátké pohádky, u kterých je ještě pro dítě základním zdrojem obrázků doprovázený dvěma až třemi větami. Postupně, se zvyšující se mluvní dovedností dítěte, ubíráme obrázky a přidáváme text.

Pro děti, které nemají rády knihy, používejte samostatné obrázky nebo předměty

Jsou děti, které o knihy příliš velký zájem nejeví. Může to být nejen jejich povahou, která je více dynamická, ale také proto, že se dítě v této době více zajímá o pohyb. I přesto se ale snažíme těmto dětem nabízet obrázkové zobrazení věcí.

Velmi často takové děti zaujme práce s izolovanými obrázky, kdy mohou např. karty s obrázky zvířat vyhazovat do krabičky apod. Spo-

jíme řeč s pohybem. Při této činnosti dítěti popisujeme obrázek a svůj proslov postupně prodlužujeme. Cílem je dítě naučit poslouchat krátké vyprávění. Nenechte se odradit nezájmem dítěte se slovy, ono ho to ještě nezajímá, ale hledejte způsob, jak ho zaujmout.

Na co si dát POZOR ve vývoji řeči v období od 1 do 3 let?

V tomto období nastupuje slovní komunikace a neslovní (neverbální) komunikace ustupuje do pozadí. Ačkoli do 2 let věku dítěte je v rozpuku vývoj pravé mozkové hemisféry, od 2 let se začíná velmi diferencovat také levá hemisféra mozku. Ta je právě zaměřena na analýzu, na zpracování slovních informací, na detaily, na jednotlivosti. A právě proto je od druhého roku u většiny dětí nástup slovní zásoby a první uchopování gramatických pravidel tak mohutné.

I přesto, že do této doby dítě nemuselo mluvit, od 2 let už je tomu jinak. Většina dětí s opožděným vývojem řeči se právě v této době do 2,5 let rozmluví. Pokud tomu tak není, je potřeba hledat příčinu.

Ta se obvykle skrývá nejen na úrovni genetiky, ale také na pozadí oslabených smyslových orgánů, paměti, pozornosti. Někdy je to ale jenom rodová záležitost. V každém případě v české logopedii vnímáme věk 2,5 roku jako hraniční. V případě, že v tomto období dítě stále ještě slova nepoužívá, obrátíme se na dětského lékaře případně na klinického logopeda. Adresář pracovišť lze nalézt na www.klinickalogopedie.cz.

Na následující straně uvádím přehled toho, co by dítě z pohledu vývoje řeči mělo zvládnout ve věku 2 a 3 let. Podrobnější popis

ale najdete ve vývojových tabulkách, které jste si zakoupili spolu s e-bookem.

2 roky

VÝSLOVNOST

dítě používá AEIOU
T,D,N,P,B,M, stále žvatlá

obrátit se na:

PEDIATR

SLOVNÍ ZÁSoba

250 slov
dítě ale většímu množství
rozumí, slovník pravidelně
narůstá
používá stále hodně gesta

obrátit se na:

PEDIATR

GRAMATIKA

skládá 2 slova
jméno-jméno
nebo jméno-sloveso
užívá podstatná jména a
slovesa

obrátit se na:

PEDIATR, LOGOPED

3 roky

VÝSLOVNOST

dítě používá AEIOU
T,D,N,K,G,H,CH,F,V

obrátit se na:

LOGOPED

SLOVNÍ ZÁSoba

900 slov
dítě ale většímu množství
rozumí, slovník pravidelně
narůstá

obrátit se na:

PEDIATR

GRAMATIKA

skládá 3 slova do věty
užívá jména, slovesa,
přídavná jména, příslovce
a předložky
chybuje ve skloňování,
časování

obrátit se na:

PEDIATR, LOGOPED

6. Smysly a vývoj řeči

Jak už bylo řečeno, **vývoj řeči neprobíhá samostatně**, odděleně od dalších funkcí lidského organismu, ale právě naopak. Toto je jedna z nejdůležitějších věcí, kterou si musíme uvědomit. Rodiče velmi často vnímají řeč jako izolovaný prvek. Jde o komplexní proces, který, jak už víme, vzniká souhrou několika činností – zraku, sluchu, motoriky a myšlení.

Porucha nebo oslabení jedné z těchto funkcí se vždy více nebo méně projeví na kvalitě řeči. Vliv zraku, sluchu, motoriky nebo myšlení na vývoj řeči je obzvláště patrný u dětí s různými vývojovými vadami, u kterých je chybějící nebo oslabená funkce příčinou poruchy řeči. Tato oslabená funkce nám také ukazuje, jakou měrou se daný smysl či dovednost na řeči podílí. Nicméně oslabení jedné z těchto funkcí může být i u zdravých dětí příčinou špatného řečového vývoje.

Např. oslabená schopnost sluchového rozlišování hlásek způsobí to, že dítě neumí správně vyslovit hlásky CSŽ a vyslovuje je jako ČŠŽ, protože neslyší rozdíl v kvalitě těchto hlásek. Oslabená zraková paměť se projeví ve škole ve chvíli, kdy si musí dítě zapamatovat tvar písmene. Dítě se tak těžko učí nova písmena, potřebuje časté opakování, aby si je zapamatovalo. Oslabení ve vývoji motoriky (pohybu) je velmi často hlavní příčinou chybné výslovnosti.

Při určitém projevu v řeči můžeme usuzovat na riziko porušení některé z těchto funkcí. Platí to ale i obráceně. Pokud v řeči dítěte jsou přítomné např. velmi časté gramatické chyby ještě v šesti letech, je potřeba mít na paměti možnost lehkého mentálního opoždění.

Dítě např. vyslovuje měkké hlásky ĎŤŇ tvrdě, jako DTN. Co může být příčinou? Pravděpodobně to je tím, že dítě neumí hlásku správně vyslovit, tzn. nastavit mluvidla do příslušné polohy. Zároveň velmi pravděpodobně ani neslyší rozdíl mezi těmito zvuky, což znamená, že je oslabené jak sluchové vnímání, tak motorika.

Pomocí zrakového vnímání dítě zpracovává vjemy z prostředí. Od narození vidí okolo sebe předměty, osoby, situace, které si ukládá do paměti a spojuje si je se zvuky (resp. slovy), které s těmito situacemi pomocí řeči spojujeme.

Např. miminko vidí, jak maminka vytahuje tričko, ukazuje prs a říká: „T“. Miminko si tento zrakový vjem spojí se slovem *ham* a také následně s nasycením svého hladu. Má tak dobrou šanci, aby časem, až mu vyzrají dostatečně mluvidla, toto slovo samo aktivně použilo.

Pomocí zraku vnímá dítě také kvalitu předmětu, jeho hlavní rysy – tvar, barvu, velikost. Miminko také pomocí zraku vnímá mluvidla maminky a blízkých osob, se kterými se setkává. Sleduje, jak se ústa hýbou, různě se tvarují, usmívají, mračí apod.

Spolu s tím slyší zvuky, které se v danou chvíli s těmito pohyby ozývají. Jakmile dojde k propojení tohoto uvědomění, dítě chápe, že např. poloha semknuté rty a jejich následné otevření může být slabika MA. Dítě se tyto viděné a slyšené vjemy snaží samo napodobit.

Viděné předměty samy o sobě podporují dítě ve vokalizaci – práci s hlasem. Dítě velmi brzy pochopí, že lze svým hlasem okolí zaujmout, že když zavolá, maminka se na něj podívá, přijde, bude s ním. Dítě tak velmi rychle chápe, že řeč je nástroj komunikace. Toto pochopení můžeme urychlit tím, že na hlasové projevy dítěte budeme reagovat. Dávat mu najevo porozumění. To můžeme udělat i tak, že zvuky, které dítě vydává, po něm opakujeme. Tvoříme tak první formy rozhovorů.

Zrakové podněty také podporují dítě v pohybu. Dítě je zaujaté tvarem, barvou hračky a chce po ní sáhnout, dolézt za ní nebo si pro ni běží. Zrak je tedy hlavní bránou k poznávání okolního světa.

VÝVOJ ZRAKOVÉHO VNÍMÁNÍ

Zrakové vnímání se vyvíjí spolu se sluchovým vnímáním, vývojem řeči i rozumových schopností. Prochází několika etapami. Jeho porucha se může projevit také na kvalitě řeči, a to především při nácviku čtení a psaní.

Dítě nejprve vidí černobíle a rozmazaně. Později se naučí vnímat i barvy, sledovat hračku a otáčet se za ní nebo ji uchopit. Okolo jednoho roku se dítě pozná v zrcadle. Zatímco na jednom měsíci dítě vidí zhruba do vzdálenosti půl metru, na sedmém měsíci už je to metrů několik (více viz bonus *Vývojové tabulky*).

Jak podporovat zrakové vnímání od 0 do 1 roku?

Stimulace vnímání pohybu v horizontálním směru

Dítěti ukazujeme hračky (chrastítka). Umístíme je před něj do středové linie (zhruba mezi oči) ve vzdálenosti cca 30 cm od očí. Necháme dítě zafixovat pohled, (tzn. aby si hračky všimlo). Poté hračkou pohybujeme směrem doleva a doprava. Pohyb by měl být pomalý, aby dítě stihlo hračku sledovat.

Sledujeme v tu chvíli oči dítěte, pokud ztratí hračku z dohledu, počkáme, až ji znovu zafixuje, a pak teprve pokračujeme v pohybu do strany. Dítěti můžeme pomoci tak, že lehce otočíme jeho hlavičkou v požadovaném směru. Vždy ale čekáme, až zafixuje předmět pohledem. Tuto aktivitu zvládnou děti okolo druhého měsíce.

Stimulace vnímání kruhového pohybu

Dítěti ukazujeme hračky (chrastítka) a pohybujeme s nimi dokola, tvoříme menší kruh. Tyto krouživé pohyby očí by mělo dítě ve čtyřech měsících umět. Platí zde stejné pravidlo. Dítěti umístíme hračku do střední linie, asi 30 cm od očí, a počkáme, až ji zafixuje. Teprve poté začneme hračkou pohybovat.

Podpora sledování obličeje, mluvidel a svého obrazu v zrcadle

Učíme dítě vnímat a soustředit se na obličej, který dítě přirozeně preferuje více, než jiné zrakové podněty. Často se k dítěti přikláníme a necháme ho sledovat náš obličej. Můžeme se na něj v tu chvíli usmívat, dělat různé grimasy, otevírat nebo špulit ústa. Můžeme také vyslovovat jednoduché slabiky, shluky, hlásky. Můžeme po dítěti opakovat výrazy a gesta, které provádí. Tato

činnost slouží zejména pro podporu sociálního kontaktu a porozumění. Do dětské postýlky můžeme umístit nerozbitné zrcadlo v bezpečném měkkém obalu, které je určené pro kojence. Dítě se tak učí vnímat samo sebe.

Stimulace sledování a zkoumání předmětů

Dítěti vkládáme do ruky různé hračky a necháme ho si je dostatečně dlouho prohlížet. Pokud mu z ruky vypadnou, vrátíme mu je zpět (dětí v této době nemají dostatečně silný úchop). Volíme takové hračky, které si dítě může strčit do úst. Osahávání i olizování a žužlání hraček patří k přirozenému vývoji dítěte. Tyto aktivity vedou k celkovému poznávání věcí, tvarů a jejich kvalit. Hmat je v raném vývoji ještě velmi silný smysl.

Nácvik vnímání jednoduchých obrázků

Okolo šestého měsíce si už s dítětem můžeme začít prohlížet dětské knihy. Učíme ho sledovat dvojrozměrné obrázky. Přitom obrázky pojmenováváme jednoduchými zvukomalebnými slovy. Volíme nejlépe obrázkové slovníky nebo leporela, kde je pouze jeden jednoduchý obrázek, který může dítě snadno sledovat.

Při výběru knih dbáme na kvalitu provedení obrázků, reálné zobrazení barev, tvarů i velikostí.

Nácvik ukazování

Okolo jednoho roku můžeme začít dítě učit ukazovat. Toto gesto si děti přirozeně sami osvojují. Již malé dítě v kočárku ukazuje na věci, které ho zajímají. Toto gesto jen převedeme na další činnost. Vezmeme do ruky jeho ručičku a ukazujeme spolu s ním na obrázky, o

kterých si povídáme. Nejenže tím podporujeme jeho koncentraci, ale také koordinaci oko–ruka, která je pak důležitá ve škole při nácviku čtení a psaní. Koordinace oko–ruka znamená, že oko sleduje, co dělá ruka.

Jaké volíme obrázky a hračky?

Zpočátku dítě potřebuje sledovat větší předměty (ideální je náš obličej) a výrazné kontrastní obrázky, které dobře rozliší. Později předměty zmenšujeme, volíme barevnější, ideálně se zvukovým doprovodem. Do jednoho měsíce je nejlepší kombinací kontrast černá × bílá, tmavě modrá × bílá. Později se již nebojíme volit obrázky barevnější.

Inspiraci pro černobílé prvky pro novorozence můžete najít například na webu firmy kidtown [zde](#).

Zdarma ke stažení jsou také [zde](#).

V jaké vzdálenosti pohybujeme předměty?

Okolo jednoho měsíce je ideální vzdálenost zhruba od 20 - 40 cm od očí dítěte. Tzn. zhruba délka předloktí. Ve čtvrtém měsíci dítě vidí již na 1,5 metru a v sedmém, je to již několik metrů. Hračku však dítěti ukazujeme stále z blízké vzdálenosti, nicméně okolo půl roku už můžeme dítě motivovat (např. zavoláním, oslovením), aby např. sledovalo, kam jdeme.

Jak podporovat zrakové vnímání od 1 do 3 let?

Vyhledávání obrázků a pochopení otázky KDE JE?

S dítětem si prohlížíme dětské obrázkové knihy, ukazujeme si na obrázky a povídáme si o nich. Podporujeme vyhledávání známých obrázků otázkou *Kde je?* Okolo 18 měsíců již dítě dokáže ukázat na známý obrázek ve chvíli, kdy se zeptáme *Kde je haf haf?*

Před druhým rokem začneme volit knihy s dějovými obrázky

Stále s dítětem prohlížíme již zmíněné obrázkové slovníky, nicméně mu předkládáme i složitější zobrazení. Dítě tak musí hledat obrázek již na nějakém podkladu, mezi dalšími předměty, což je z hlediska zrakového rozlišování již složitější úkol.

Hledání stejného obrázku, porovnávání detailu

Před druhým rokem již děti chápou slovo *stejný*. Tuto dovednost pak využijeme k rozvoji zrakového vnímání. Dítě se učí vyhledat stejný obrázek. Přitom si ten původní musí dobře zapamatovat, porovnat detaily. Tím si rozvíjí také paměť. Na tuto aktivitu velmi dobře poslouží dětská pexesa, ale pro male děti volíme větší kar-

ty z pevnějšího kartonu. Pexeso položíme obrázkem nahoru. Vybereme nejprve jeden pár, později dva až pět párů obrázků a učíme dítě hledat dvě stejné věci. Vždy mu činnost ukážeme a při prvních pokusech mu dopřejeme naší asistenci. Učíme dítě reakci na slovo *stejný*.

Skládání obrázků ze dvou dílů

Aktivita vhodná pro děti okolo 2 let. Buď můžeme zakoupit dvoudílné puzzle, nebo si jen např. nastříhat pohledy se zvířaty nebo jinými velkými předměty na dvě poloviny. Dítě pak spojuje dvě půlky k sobě.

Vkládačky

Děti okolo druhého roku, některé i dříve, zvládají tzv. vkládačky. Cílem této aktivity je naučit dítě sledovat tvar, zapamatovat si ho a poté ho vložit do správného otvoru. Rozvíjíme tedy zrakové rozlišování tvaru a detail a zároveň zrakovou paměť. Tyto vkládačky jsou v jednodušší verzi udělané tak, že mají vespodu otvoru stejný obrázek jako na kostce. Se spodním obrázkem je aktivita vhodná pro děti okolo 18 m. Bez obrázků ji dítě zvládne okolo druhého roku, některé i později.

Nácvik vnímání tvarů

Dítě vkládá do otvorů nějaké krabičky správné tvary kostek. Tuto aktivitu lze v obchodech sehnat v pestrém provedení. Tato činnost rozvíjí zrakovou diferenciaci a také jemnou motoriku. Většina dětí okolo jednoho roku tuto činnost provádí pokusem a omylem.

Ještě si nedokáží zapamatovat tvar předmětu, podržet obraz na chvíli v paměti a odhadnout, jestli se do otvoru vejde nebo ne. S postupujícím vývojem a tréninkem dítě činnost zvládá s větší suverenitou.

Třídění předmětů

Třídění rozvíjí schopnost vnímání tvaru, barvy, velikosti. Je důležité pro budoucí nácvik rozlišování malých a velkých písmen ve škole a pro vnímání detailu a odlišnosti písmen. Pro aktivitu můžeme využít prakticky cokoli. Ať už to jsou barevná víčka, kameny, klacky, šišky, listy, kostky, lžice, hrnce, nebo cokoli, co nás napadne. Nejprve volíme výrazné rozdíly ve velikosti a tvaru, později úkol ztěžujeme. Volíme odstíny barev, menší rozdíly ve tvaru nebo velikosti předmětu.

Třídění dle barvy – dítěti dáme např. dvě misky, červenou a modrou, a k tomu hromádku víček také červených a modrých. Chceme, aby dítě víčka roztřídilo. Složitější varianty vytvoříme přidáním další barvy. U tříletých dětí bych volila nejvíce čtyři barvy. Tuto činnost můžeme provádět i tak, že dítě pracuje s obrázky.

Třídění dle tvaru – třídění dle tvaru je již složitější. Zde po dítěti chceme, aby do jedné misky dalo např. kolečka, do druhé čtverečky. Nebo do jedné misky kamínky, do druhé lžičky. Stejně

jako v předchozím úkolu volíme maximálně čtyři různé tvary.

Třídění dle velikosti – dítě řadí předměty do řady od nejmenšího po největší. Nebo jen porovnává, který je větší a který je menší.

Okolo třetího roku můžeme zkusit již spojit dva rysy dohromady, např. barvu a tvar – dítě do jedné misky dává modrá kolečka, do druhé červené čtverce. Tento úkol je však spíše už pro starší děti ve věku 4 let.

Na našem **e-shopu Logopedie s úsměvem** najdete také několik obrázkových pomůcek, které podporují zrakové vnímání a třídění. Najdete je [zde](#).

Na co si dát pozor při vývoji zrakového vnímání?

3 MĚSÍCE

- nesleduje pohybující se předmět před očima
- nepozná známé osoby a neusmívá se na ně
- nezačíná sledovat, co dělají jeho ruce před očima

obrátit se na:
PEDIATR

7 MĚSÍCŮ

- dítě dobře nesleduje pohybující se předměty, a to i menších tvarů a ve vzdálenosti zhruba 1 metru

obrátit se na:
PEDIATR

12 MĚSÍCŮ

- dítě již při sledování obrázků výrazně šilhá

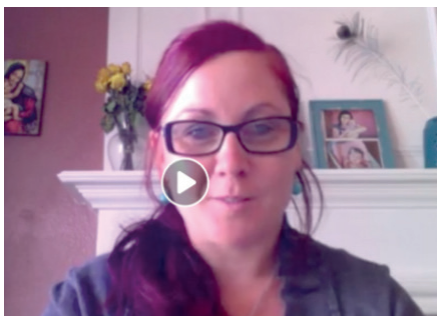
obrátit se na:
PEDIATR

Nadčasovost aktivit

V průběhu prvních tří let se dítě pomocí zrakového vnímání naučí mnoho dovedností, které mu budou ku prospěchu také po nástupu do školy. Proces vnímání jednotlivých tvarů a barev, stejně jako schopnost vnímat velikosti a odlišnosti detailů, jsou dovednosti, které školákovi usnadní proces čtení i psaní.

Samostané uchopení písmenek, zapamatování si jejich tvarů, odlišení od tvarů podobných, to vše se učí již v tomto dětském věku, hravě a zábavně. Proto aktivity, které zde zmiňuji, nejsou jen pouhou zábavou, ale také cílenou stimulací, která povede k úspěšnému výkonu dítěte i ve škole.

Sledování předmětů a vnímání pohybů ruky stimuluje tzv. koordinaci neboli spolupráci oka a ruky. Tato spolupráce je právě při psaní zcela zásadní. Nejenže dítě musí umět sledovat ruku, kterou píše, ale také sledovat tvary, které ruka kouzlí. A protože píšeme zleva doprava, dítě také musí umět a zvládnout tyto levoprávé oční pohyby. K tomuto tématu jsem natočila video, ve kterém inspiřuji rodiče k tomu, aby tyto oční pohyby u dítěte podporovali a jak. Video **Trénink očních pohybů** můžete zhlédnout [zde](#).

Inspiraci k dalším činnostem, které rozvíjejí zrakové vnímání a jemnou motoriku stejně jako hmat pro děti do 3 let, najdete také na mém pinterestu Logopedie s úsměvem [zde](#).

Zvukové podněty určité intenzity upoutávají pozornost dítěte, nelze si jich nevšimnout. Na rozdíl od zrakových podnětů neexistují v dosahu dítěte neustále a mají omezenější délku trvání. Velmi často jsou spojeny s lidskou aktivitou. Dítě již od narození preferuje zvuk lidského hlasu před jakýmkoli jiným sluchovým podnětem.

Sluchové vnímání je tedy jedním ze zásadních předpokladů pro vývoj řeči. Aby se dítě naučilo rozlišovat specifické zvuky jazyka, tzv. fonémy, musí mít dostatek možností řeč vnímat – musí ji tedy poslouchat už od narození. Teprve pak se může učit také vyslovovat a vytvářet složitější zvukové tvary – nejprve slabiky a poté slova.

Když dítě zvuky jazyka ve svém okolí slyší, začne je také napodobovat.

Vyslovení těchto zvuků je výsledkem motorické aktivity. Děti mají vrozenou schopnost produkovat zvuky podobné těmto fonémům již mezi čtvrtým a šestým měsícem. V této době se však jedná pouze o reflexní projev – tyto zvuky si broukají i děti, které mají vrozené sluchové poškození. Teprve mezi šestým a osmým měsícem, ve fázi tzv. napodobivého žvatlání, dítě tento reflexní projev mění

na vědomou a cílenou aktivitu. Zásadní roli zde hraje rozvoj zpětné sluchové kontroly, která se v tomto období aktivizuje.

Žvatlání postupně nabývá komunikační funkce. Spolu s tím se rozvíjí také schopnost rozumět okolním zvukům a slovům, která předchází rozvoji vlastního pojmenování. Rozvoj řeči je závislý na možnosti slyšet v dostatečné míře řečový projev. V tomto směru má významný vliv chování maminky stejně jako dalších blízkých osob.

Pečující osoby mohou podněcovat řečový vývoj dítěte zejména pozitivní zpětnou vazbou na jeho projev např. úsměvem, projevem radosti, zopakováním toho, co dítě právě řeklo, vyjádřením snahy pochopit, co se dítě snaží sdělit.

Pro dítě a jeho řečový vývoj má velký význam, pokud maminka žvatlání již v počáteční fázi vývoje dítěte považuje za smysluplné.

Sluch umožňuje vnímání okolních zvuků, zpracování a rozlišení, dále vnímání kvality zvuku, směru a také jeho zdroje. Slyšené zvuky dítě navíc stimulují k rozvoji pohybu. Dítěti tak sluchové podněty mohou pomoci v rozvoji cíleného pohybového aktu a ovládání jednotlivých svalových skupin. Sluchové podněty dítě motivují např. k otočení hlavy za hlasem maminky, zvednutí ruček za zvukem chrastítka, plazení se za zvukovou hračkou nebo k chůzi s taháním ozvučené hračky za sebou.

Jelikož zvuky dítě stimuluji k pohybu, dítě se učí hračky uchopit, osahat, dávat si je do úst, aby mohlo rozpoznat jejich kvality. Přitom také vnímá její vzhled, povrch i tvar. Tento komplexní vjem dítěti později umožní také hračku pojmenovat. Dítě si pod daným slovem musí něco představit, aby si jej mohlo s něčím spojit a zapamatovat. To „něco“ je právě komplexní vjem, který dítě získává pomocí všech smyslů.

Jaké zvuky dítě vnímá?

Zvuk upoutává pozornost dítěte jiným způsobem než zrak. Zvukové podněty nejsou stále přítomné, objevují se jen občas, dítě na ně musí být připravené a umět je vnímat. Z tohoto důvodu je stálá zvuková kulisa nebezpečná, protože si dítě zvykne, že zvuky okolo něj existují neustále, a pak, když na něj někdo náhle promluví, nemusí to upoutat jeho pozornost.

Dítě vnímá všechny zvuky okolo sebe, postupně si ale všímá i zvuků vzdálenějších, které přicházejí z různých stran. Učí se mezi zvuky rozlišovat a hledat ty, které mají pro něho význam (např. zvuk hlasu maminky, tatínka, oblíbené hračky). Dítě se tak učí zaměřit pozornost na určitý zvuk. Postupem času také odděluje tzv. obecné zvuky od zvuků lidské řeči. Sluchové vnímání nejprve slouží k vnímání řeči jako celku, později k vnímání jednotlivých elementů – slov, slabik, hlásek.

Dítě se naučí postupně rozlišovat **kvalitu zvuků řeči** – rozliší slova ve větě, slabiky ve slovech a na závěr i hlásky ve slovech. Před nástupem do školy pozná, že např. M zní jinak než P nebo B, i když na ústech maminky vypadají podobně (vždy jsou to semknuté rty). Do doby, než nastoupí do školy, se tímto způsobem naučí rozlišovat všechny hlásky českého jazyka. Tato dovednost je základní předpoklad pro bezproblémový nácvik čtení a psaní.

Dítěti si rozvíjejí schopnost sluchové analýzy, syntézy, rozlišování i paměti. Zpracování vnímaných zvuků probíhá v mozku. Levá hemisféra zpracovává přednostně řeč, zvukové prvky řeči, tedy hlásky, slabiky a slova. Pravá hemisféra se více zabývá zpracováním přírodních zvuků, rytmu a melodie.

Proto dítě v počátku vývoje vnímá více pravou hemisférou a v porozumění řeči se opírá o melodii a rytmus. Teprve později, spolu s vývojem mozku, začne rozlišovat také slabiky a jednotlivé hlásky.

VÝVOJ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

Vývoj sluchového vnímání probíhá spolu s vývojem zrakového vnímání, jemné a hrubé motoriky, řeči i rozumových dovedností. Okolo třetího měsíce se dítě již otáčí za zvukem, za zvukovou hračkou, kterou také sleduje. Hlasité zvuky ho polekají, rozplácou, naopak hlas maminky ho potěší, rozesměje. Dítě začíná žvatlat, opakuje jednoduché zvuky. Dítě se také dokáže zklidnit, pokud slyší hlas maminky nebo zpěv.

Již bezpečně pozná hlasy blízkých členů rodiny. Okolo jednoho roku již rozumí krátkým pokynům, slovům. Tancuje, když slyší hudbu. Poznává zdroj zvuku.

V osmnácti měsících již dokáže rozumět větám. Poznává zvuky zvířat i obecné zvuky a přiřadí je k obrázku. Ve třech letech již dítě udrží rytmus písně, vytleská slovo po slabikách. Rozliší více než dvě třetiny hlásek a správně je vyslovuje. Dokáže napodobit jednoduchý rytmus.

Co může poškodit vývoj sluchového vnímání?

Umístění postýlky

Dokud miminko nedokáže samo aktivně otočit hlavu za zvukem, je důležité, abychom postýlku umístili tak, aby zvuky k dítěti přicházely rovnoměrně z obou stran. Postýlku dáme nejlépe do prostoru, ne ke zdi. Pokud nám to bytové podmínky neumožní, a máme postýlku u zdi, dbáme na to, abychom miminko ukládali hlavičkou střídavě na obě strany tak, aby zvuky k němu přicházely z pravé i levé strany.

Stálá zvuková kulisa

Malé miminko, které se teprve učí vnímat lidskou řeč a odlišovat ji od ostatních zvuků, potřebuje spíše klidné prostředí bez výrazných rušivých zvukových elementů, zejména televize a rádia. Samozřejmě to neznamena, že si nemůžete občas něco pustit nebo poslechnout. Nicméně celodenní zvuková kulisa je nevhodná, dítěti znesnadňuje vnímání běžných obecných zvuků a také zvuků lidské řeči (zejména rodinných příslušníků).

Náhlé hlasité zvuky

Na hlasité zvuky dítě v prvním roce života reaguje tzv. úlekovým reflexem (škubnutím těla, pláčem). Dbáme tedy na to, abychom se náhlým prudkým zvukům v bezprostřední blízkosti dítěte vyhnuli. Náhlý silný zvuk navíc může trvale poškodit sluch dítěte, ale i dospělého.

Jak podporovat vývoj sluchového vnímání od 0 do 1 roku?

Stimulace naslouchání komentováním společné činnosti

Mluvíme na dítě ve chvíli, kdy se mu věnujeme. Snažíme se zřetelnou výslovností upoutat také jeho pohled. Tato příležitost se nám v prvním roce opakuje velmi často, a to během přebalování. Je to chvíle společného okamžiku, kdy dítě sleduje maminku, je soustředěné, očima míří směrem na maminčin obličej, je připravené, bdělé a aktivní. Této chvíli je dobré využívat.

Pomocí slov a krátkých vět popisujeme prováděnou činnost. Dítě se učí, že když je maminka u něho, mluví na něj a ono ji má poslouchat. Viděla jsem mnoho maminek, které u této činnosti neřekly ani slovo a to je velká škoda.

Dítě přebalujeme snad tisíckrát, tolikrát máme příležitost mu nabídnout správný slovník, větnou konstrukci a také sdílení a správné emoce. Když tuto možnost promeškáme, nemůže nás později překvapit, že dítě málo mluví, nástup řeči odkládá.

Např. při přebalování by komunikace mohla vypadat následovně:
Jéje, udělal jsi e-e. Dáme čistou plínku. Uděláme hají. Sundáme bodýčko. Otřeme zadeček. Dáme čistou plínku. Dáme čisté bodýčko. A hotovo!
Stejně tak můžeme doprovázet slovy každodenní koupání, kojení a postupně společné jednoduché hry.

Stimulace sluchového vnímání pomocí různých zvukových hraček

Při společných chvílích bereme také do ruky chrastítka. Ta mají za

cíl dítě nejen zaujmout, ale také rozvíjet. Dítě se učí uchopování. Poslouchá zvuky, které chrastítka vydává. Zkoumá ho ústy. Později s ním samo chrastí i hází.

Chrastítka pro rozvoj sluchového vnímání využíváme tak, že je dítěti dáme do střední linie (do oblasti mezi očima) ve vzdálenosti zhruba 30 cm od očí, a za zvuku chrastění s nimi posouváme doleva a doprava, až na podložku. Dítě tak má možnost sledovat jak chrastítka mizí, otáčí se za jeho zvukem i obrazem. Stimulujeme tak otáčení hlavičky, otáčení za zvukem, vnímání zdroje zvuku, sluchovou pozornost. Volíme také chrastítka s různými zvuky, abychom pestrost zvuků rozšiřovali. Hlubší, vyšší tóny stejně jako tišší a hlučnější tóny.

Stimulace sluchového vnímání pomocí zpěvu

Zpěv a melodie nejenže dítě zklidňují, ale také mu zprostředkovávají různé prvky řeči – slova ve formě textů, melodii i rytmus. Zpěv je dokonalou aktivitou v každém věku. Vzhledem k tomu, že se texty rýmují, dítě získává také jazykový cit pro daný jazyk. Tento jazykový cit pak dítěti výrazně pomáhá při čtení, stejně jako psaní.

Stimulace sluchového vnímání pomocí jednoduchých říkanek a rýmů

Rytmizované říkanky doprovázené pohybovým doprovodem dítěti zprostředkovávají nejen slovní zásobu a rytmus, ale také mu umožňují dobře vnímat strukturu slov. Při rytmozování totiž rozdělujeme slova na slabiky, slovo tedy nevyslovujeme jako jeden celek, jak je tomu u běžné řeči, ale více ho kouskujeme. Dítě tak ze slova vnímá více zřetelných hlásek. Můžete si na příkladu spočítat, o kolik zřetelnějších hlásek je v prvním rýmu oblíbeného říkadla.

Běžná řeč:

Paci, Paci, Pacičky....

Rytmizace:

Pa-Ci, Pa-Ci, Pa-Ci-Č-Ky, Tá-Ta Kou-Pil Bo-Ti-Č-Ky...

Proto jsou rýmované verše tak zásadní v prvním roce života, kdy dítě nejprve napodobuje při žvatlání zejména slabiky. Později slabiky skládá v jednoduchá slova. Pomocí pohybového doprovodu dítěti umožníme více pochopit obsah rýmu.

Stimulace sluchového vnímání při nácviku prvních slov – citoslovci

Není náhoda, že první slova v dětském slovníku jsou právě citoslovce. Je to proto, že jsou velmi jednoduchá na výslovnost i na zapamatování. Pokud tedy chceme podpořit vývoj řeči, soustředíme se nejprve na tato slova. Ukazujeme dítěti obrázky zvířátek a předmětů, které vydávají různé zvuky, a slovo tímto zvukem slovně doprovázíme. Pro lepší názornost můžeme přidat také pohybový doprovod.

Jak podporovat vývoj sluchového vnímání od 1 do 3 let?

Stimulace sluchové pozornosti

Dítě upozorňujeme na okolní zvuky, které náhle uslyšíme a pojmenováváme je jednoduchým slovem. Např. *Slyšel jsi haf haf? Jé, co to bylo? Pejsek!* Mně osobně se tato aktivita velmi pěkně osvědčila před spaním.

Děti si zvykly poslouchat zvuky venku, ztišily se, soustředily se a kromě toho, že pěkně usnuly, si navíc cvičily sluchovou pozornost. Tuto aktivitu lze provádět již od jednoho roku. U zvuků upozorňujeme nejen na zdroj, ale také na hlasitost a komentujeme je správnými výrazy.

Nácvik přiřazování zvuků k obrázku nebo předmětu

Např. položíme před dítě dva obrázky – kočku a psa (můžeme použít obrázková pexesa). Zeptáme se *Kde je mňau?* a dítě by mělo podat správný obrázek. Tuto aktivitu můžeme cvičit s dětmi již kolem 18 m. Dítě musí před tím, než s ním začneme tuto činnost dělat, vědět, že např. kočka dělá mňau, a musí kočku poznat na obrázku. Pokud dítě ještě nejeví zájem o obrázky, použijeme předměty, plyšové hračky nebo gumová zvířátka.

Objevování zdroje zvuku

Ukazujeme dítěti, co vše vydává zvuk. Jak můžeme zaťukat, zabouchat, zašustit. Každý předmět zní jinak. Necháme ho s předměty experimentovat a zkoušet, jaké zvuky předmět vydává.

Nácvik rytmizace

Zpíváme s dítětem písně a při tom je vytleskáváme, vyťukáváme apod. Později okolo třetího roku již zkoušíme vyťukávat samostatná slova. Nejprve vytleskáváme dvouslabičná slova, později tří- a víceslabičná. Když dítě zvládne dlouhá slova, můžeme se pustit do vytleskávání vět.

Hledání zvuku

Velmi oblíbená činnost u dětí. Na tuto hru můžeme použít jakoukoli zvukovou hračku, budík, telefon. Věc schováme a necháme ji pípát. Dítě pak hledá, kde se předmět nachází. Když ho najde, můžeme aktivitu doprovodit slovním komentářem, např. *Budík byl pod postelí*. Tím dítě učíme zároveň prostorové vnímání a použití předložek.

Rozlišování zvuků – zvukové pexeso

Tuto hru doporučuji všem dětem okolo druhého roku. Nejenže je zábavná, ale také velmi prospěšná. Jak si vyrobit zvukové pexeso? Stačí například nasbírat žlutá kinder vejíčka. Já kdysi použila krabičky od fotografického filmu. Ale věřím, že se vám podaří najít variantu, která bude nejlepší právě pro vás. Do dvou krabiček dáme vždy dvě stejné věci. Obvykle používám potraviny jako fazole, hrášek, rýže, čočka a k nim přidám zvučnější kamínky.

Utvoříme tedy vždy dvě stejné dvojice potravin a krabiček. Dítě má

za úkol podle sluchu vyhledat krabičky se stejným obsahem, který stejně zní. Pro malé děti je ale zábavné prosté poslouchání rachtání u oušek. Doporučuji ale vybrat krabičky, které budou skutečně pevné a neprůhledné. Jednak proto, aby dítě nevidělo a současně aby si potraviny nevysypalo.

Toto pexeso lze také zakoupit. Najdete ho například od [zde](#).

Hra se zvuky: Co slyšíš?

S dětmi od dvou let také hrajeme hru se zvuky. Vybereme si v domácnosti různé předměty, které vydávají zvuky, a spolu s dítětem je pak posloucháme. Může jít například o klíče, krabičku sirek, pytlík s kamínky, šustění papíru, který mačkáme, bouchání do hrnce vařečkou a další. Když dítěti jednotlivé věci předvedeme, necháme ho zavřít oči. Poté mu na jeden předmět zahrajeme. Dítě má za úkol ukázat, který to byl. Tuto hru zvládnou děti od 2 do 2,5 let.

Hra se zvuky: Tichý/hlasitý

S dětmi před třetím rokem také začneme hrát hru na rozlišení síly zvuku. Ideálně dítěti dáme do ruky bubínek a paličku a učíme se

společně vytvářet různě silné zvuky. Pojmenováváme je také slovy *nahlas* a *potichu*. Učíme ho také zpívat nebo mluvit nahlas, křičet a potichu šeptat.

Hra se zvuky: Krátký/dlouhý

S dětmi před třetím rokem začneme nacvičovat i délku tónu. Já k tomu ráda používám obyčejné slabiky TU a TÚ. Ale můžete použít také flétnu nebo píšťalku. K tomu, aby dítě pochopilo princip hry, je potřeba spojit délku tónu s nějakým předmětem, např. had a kámen nebo dlouhá kostka a krátká kostička. Zkrátka aby si dítě uvědomilo, že krátký tón nějak vypadá. Dítěti tón zahrajeme nebo povíme slabiku a přitom ukazujeme na daný předmět. Později, pokud pracujeme s kostkami, můžeme mu sestavit i řadu dvou až tří tónů a ty dítě následně hraje. Ale tuto dovednost dítě zvládne až okolo třetího roku a později. Prozatím stačí, když pochopí, že zvuk může být krátký a dlouhý.

Na co si dát pozor při vývoji sluchového vnímání?

Jelikož sluch dítěte velmi úzce souvisí se správným vývojem řeči, může být příčinou nejen špatné výslovnosti, ale především vážnějšího opoždění vývoje řeči, kdy dítě zkrátka nedosahuje milníků jako jeho vrstevníci nebo se nástup řeči vůbec nedostavuje.

Z tohoto důvodu je naprosto zásadní, aby sluch dítěte byl v případě jakýchkoli pochybností včas vyšetřen a v případě potřeby dítě obdrželo sluchadla, která mu zajistí maximální možnou stimulaci sluchu. Pokud se tedy ve vás objevuje pochybnost, např. dítě nereaguje na zavolání, špatně vás vnímá v hluku nebo se v kojeneckém věku neleká hlučných zvuků, pak doporučuji tuto pochybnost sdělit svému dětskému lékaři.

4 MĚSÍCE

- dítě na hlasitý zvuk nereaguje úlekem, pláčem, trhnutím těla

obrátit se na:
PEDIATR

4 MĚSÍCE

- dítě se neotáčí za zvukovou hračkou, chrastítkem
vnímá ji pouze ve chvíli, kdy mu ji dáte před oči

obrátit se na:
PEDIATR

7-8 MĚSÍCŮ

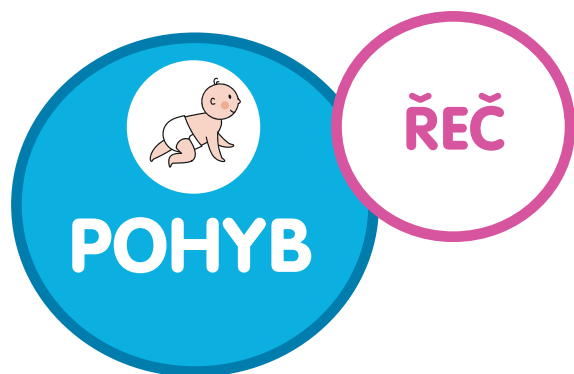
- dítě nápadně utichá, nežvatlá

obrátit se na:
PEDIATR

15 MĚSÍCŮ

dítě nereaguje na jméno, na známé činnosti

obrátit se na:
PEDIATR

Vývoj řeči velmi úzce souvisí s vývojem pohybu. S rozvojem pohybu (leh, lezení, sed, stoj) se zlepšují i mluvní dovednosti dítěte. Zvyšuje se obratnost celého těla, která má velmi úzký vztah s obratností mluvidel, posiluje se výdech.

Není náhoda, že dítě začne mluvit až kolem jednoho roku, kdy už sedí, nebo dokonce chodí. Břišní svaly jsou již posílené natolik, že dítě zvládne dostatečně silný a dlouhý výdechový proud, který mu umožní první slova zrealizovat. Stejně tak jsou již dostatečně posílené svaly v oblasti mluvidel.

Rozvoj pohyblivosti mluvidel a posílení svalů se v kojeneckém věku děje pomocí kousání, žvýkání, sání. Správné pohyby při příjmu potravy mají zásadní vliv na kvalitu výslovnosti v pozdějším věku.

Dříve než se dítě naučí správně pohybovat mluvidly, musí se předtím naučit vědomě pohybovat jednou částí těla nezávisle na druhé. Např. hýbat hlavou, rukama a nohama nezávisle na těle. Nebo jazykem a rty nezávisle na činnosti čelisti.

Dokud tento vývoj neproběhne, dítě vyslovuje nesprávně. Ve vývoji

řeči dětí se velmi často objevuje právě neschopnost oddělit pohyby jazykem od pohybu čelisti.

Rozvíjející pohyb dítěti umožní zkoumat prostředí a předměty okolo něj. Dítě leze za hračkami, uchopuje hračky do ruky, chrastí s nimi, bouchá, hází, vkládá si je do úst. Vše s jediným cílem – prozkoumat, poznat a pochopit.

Dítě tím, že si předměty důkladně osahá a prozkoumá, prohlédne i poslechne, jaké zvuky vydávají, získá komplexní vjem. Tento vjem je již jen potřeba spojit s daným slovem.

Vývoj motoriky probíhá spolu s vývojem zraku, sluchu, myšlení i řeči. Motoriku rozdělujeme na hrubou (pohyby těla) a jemnou (pohyby ruky).

Dále pak mluvíme o tzv. grafomotorice, což jsou pohyby ruky při psaní.

HRUBÁ MOTORIKA

Hrubou motorikou označujeme schopnost dítěte koordinovaně používat tělo jako celek. Systematicky se rozvíjí pohyby trupu, těla, končetin, hlavy. Zvládnutí hrubé motoriky má základní význam pro celkový rozvoj dítěte.

Dovednosti, které jsou zaměřeny na tuto oblast, pomohou dítěti získat sebedůvěru, zdokonalit koordinaci pohybů a prohloubit samostatnost. Aktivní pohybové činnosti podněcují tělesný vývoj a vedou k lepším návykům v oblasti spánku a jídla.

Neupevní-li si dítě koordinované pohybové návyky v oblasti hrubé motoriky v rané fázi svého vývoje, v pozdějších letech pro něj bude zvládnutí těchto dovedností obtížnější.

Jak podporovat vývoj hrubé motoriky od 0 do 1 roku?

Stimulace zvedání hlavičky v poloze na bříšku

Miminko krátce po narození pokládáme v bdělém stavu do polohy na bříško. Hlavní důvod této polohy je správné zakřivení páteře, posílení břišních svalů i zádočných svalů a rozvoj hrubé motoriky těla. Spolu s tím ale také podpora vývoje svalů v oblasti hlavy a mluvidel.

Ve chvíli, kdy je dítě na bříšku, má tendenci zvedat hlavičku. Později se začne mírně opírat o ručičky, které má zpočátku v pěstích a zasunuté pod tělíčkem. Nebojíme se mu ručičky lehce předsunout vpřed. Pěsti uvolňovat nemusíme, to miminko postupně zvládne samo.

Ve chvíli, kdy je miminko již v této poloze stabilní, tzn. má lehce zvednutou hlavu a je mírně opřené o předloktí, začne se více rozhlížet okolo a sahat po předmětech, které jsou v jeho dosahu. Tuto polohu miminko zvládne okolo 4. měsíce. Aby se k tomu úspěšně dopracovalo, je potřeba ho do této polohy dávat pravidelně. Z počátku stačí na desítky sekund, okolo druhého a třetího měsíce by to měly již být minuty, na půl roce už by mělo vydržet více než 10 minut.

Abychom děti motivovali ke zvedání hlavičky, můžeme před něj

umístit např. hračku, knížku nebo ozvučenou hračku. Dáváme ale pozor, aby miminko nezvedalo hlavu kvůli předmětu do záklonu. Hračku nebo knížku tedy pokládáme na podložku. Neopíráme je o stranu postýlky nebo stěnu.

Více o poloze na bříšku a důvodech, proč je pro vývoj dítěte důležitá, se dočtete v rozhovoru s fyzioterapeutkou Kristinou Černou [zde](#).

Stimulace otáčení hlavy v poloze na bříšku a na zádech

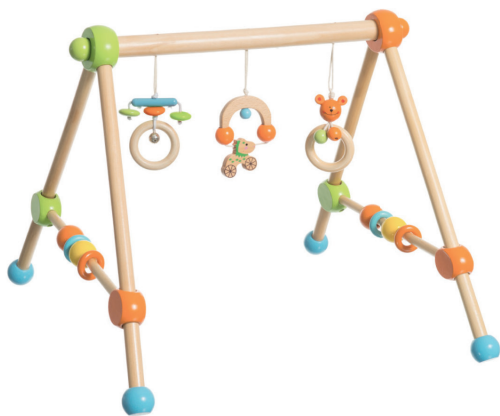
V poloze na zádech i na bříšku stimulujeme miminko k otáčení hlavy. Nejlépe zajímavou hračkou, pokud chceme zvýšit jeho zájem, použijeme hračku se zvukovým doprovodem. K otáčení miminka také stimulujeme vlastním obličejem a hlasem.

Stimulace přetáčení

Mezi čtvrtým a šestým měsícem se většina miminek naučí přetáčet z polohy na zádech na bříško. K přetáčení miminko motivují také hračky a předměty umístěné na straně kousek od něj. Ve chvíli,

kdy miminko leží v poloze na zádech a již aktivně sahá např. levou rukou po hračce, můžeme hračkou pohybovat směrem doprava. Miminko bude mít tendenci se po hračce více natahovat a bude se pomalu přetáčet na bok.

Tuto aktivitu zkoušíme pomalu, aby miminko mělo šanci na hračku sáhnout. A také mu ji dáme. Cílem není miminko odradit, ale povzbudit. K přetáčení miminko stimulujeme také vlastním hlasem, obličejem i hrazdičkou, kde má miminko na boku zajímavé předměty.

Stimulace lezení a sezení

Aby mohlo miminko začít lézt, musí mít dostatečně posílené svaly. To se mu podaří ve chvíli, když pravidelně několikrát denně bude trávit dostatek času v různých polohách. Na zádech, na bříšku, na boku. Má tak šanci samo aktivně rozvíjet pohyby celého těla a posilovat svaly.

Ve chvíli, kdy se dítě plazí a neleze, má nejspíše oslabené svaly.

Některé děti fázi lezení přeskochí a z plazení jdou rovnou do stoje. Nicméně je vždy lepší, když se k lezení dítě dopracuje. Můj syn to vzal na přeskáčku. Z plazení se postavil, ale pak si ještě našťastí uvědomil, že něco přeskočil, a tak si ještě klekl na čtyři a pár týdnů lezl.

K samotnému lezení můžeme děti stimulovat také pomocí hraček a chrastítek, ozvučených chrastících válců, balónu apod. Nicméně správně a zdravě se vyvíjející miminko se samo aktivně snaží okolo 6.–8. měsíce vydat vpřed zkoumat svět, který doteď sledovalo pouze z povzdálí.

Lezení má velký význam pro vývoj hrubé motoriky a také pro vývoj mozku. Není náhoda, že v anamnéze dětí s poruchou řeči, dětí s hyperaktivitou a dětí se poruchami učení bývá často velmi krátké období lezení nebo ještě častěji jeho absence.

Ve chvíli, kdy dítě leze, necháme ho lézt. Nezvedáme ho, nedržíme ho za ruce ve stoji, ani se ho nesnažíme vodit a popohnat vpřed. Ba naopak. Lezení je pro dítě rodiči často nedoceněný benefit. V této době se také většina dětí sama posadí. Nikdy dítě předem neposazujeme, necháme to na něm.

Jak podporovat vývoj hrubé motoriky od 1 do 3 let?

Chůze po nerovném povrchu, ideálně bosýma nohama

Po jednom roce, kdy batole začne chodit, ho v chůzi podporujeme. Vyvarujeme se vodění dítěte za ruku, pokud to není nezbytně nutné, a necháme ho chodit samotné. Proč? Když dítě vedeme za ruku, měníme mu tím těžiště těla při chůzi a jeho pohyb je pak nesprávný.

Podporujeme chůzi po nerovném povrchu, tzn. na trávě, v lese. Vy-užíváme často chůzi bez botiček, aby si batole pěkně rozvíjelo nožní klenbu.

Chůze po schodech

Okolo třetího roku by mělo dítě chodit po schodech se střídáním nohou. Tuto činnost je potřeba natrénovat. Tzn. pokud nemáme doma schody, snažíme se je využít na jiných místech a nechat po nich dítě chodit.

Běhání a kopání do míče

Míč je jedna z nejlepších pomůcek pro děti, levná, zábavná a multifunkční. Motivuje dítě k běhu i kopání. Dítě si tak rozvíjí stabilitu těla, schopnost stát na jedné noze, posiluje a zpevňuje svaly.

Pobyt v přírodě, v lese

Nejlepší na rozvoj hrubé motoriky je co nejčastější pobyt v přírodě, kdy dítě přirozeně překonává překážky, leze na pařezy, překračuje kameny, klacky, chodí po nerovném terénu, po tvrdém i měkčím povrchu. Příroda je pro děti nejlepší hřiště.

Pobyt na dětském hřišti

Při pobytu na hřišti se snažíme dát dítěti důvěru v jeho schopnosti. Upozadíme své strachy a necháme ho volně experimentovat a poznávat své schopnosti, zjišťovat, na co má a na co nemá. Na co nemá, ho nedáváme a ani mu nepomáháme vylézt např. na vysokou průlezku.

Proč?

To je základní pravidlo pro vývoj motoriky. Pokud dítě samo nevy-leze na průlezku, samo také nesleze. Takže dítěti nepomáháme do míst, ze kterých se neumí samo dostat dolů. Samozřejmě ve chvíli, kdy se dítě snaží vylézt např. na průlezku a už chápe, že má střídat ruce a nohy, naše malá asistence je na místě. Zvláště proto, aby-chom dítě jistili před možným pádem.

Tady bych jen upozornila na to, že je lepší dítěti říkat, co má dělat, než co mu hrozí. Tzn. místo *Ať nespadneš!* raději *Drž se pevně! Opři se o nohy. Chyť se pevně rukama.* Učíme tak dítě tomu, že od nás dostává opravdu dobře míněné a efektivní rady, které mu v dané situaci pomohou, ne ho vystraší.

Dětské hřiště je nejen výborným místem pro rozvoj hrubé motoriky, ale také pro rozvoj prostorové orientace doprovázené správným slovníkem.

Zkoumání a poznávání prostoru a hra na schovávanou

Od prvních chvil, kdy se dítě vydá zkoumat prostor, tak ho pod-poříme. Necháme dítě lézt po místnosti, zalézat pod stůl, pod židli, do skříně, za závěs, na schody, za gauč apod. Nejen, že si tím děti rozvíjí své pohybové dovednosti, ale hlavně získávají představu o prostoru.

Doslova na vlastní kůži zažívají co, to znamená být *pod, na, v, za, uprostřed, mezi, u*. Pokud nemají děti tyto zkušenosti dobře prožité, těžko pak mohou v pozdějším věku správně pochopit a správně používat předložky.

Pokud dítě někam zaleze, voláme na něj *Kdepak jsi?* Což samozřejmě tušíme, ale hrajeme s ním velmi zábavnou hru na schovávanou. Ve chvíli, kdy ho najdeme, nezapomeneme správně okomentovat např. *Ty jsi byla pod stolem!*

Na co si dát pozor při vývoji hrubé motoriky?

Při vývoji hrubé motoriky je dítě obvykle dobře sledováno. Právě na vývoj tělesné obratnosti se dětský lékař soustředí při svých pravidelných prohlídkách. To, že dítě se ještě neobrací na břicho, že neleze nebo nechodí, jsou signály, které mohou poukazovat na drobné či větší potíže ve vývoji nervové soustavy. Pozornosti tedy obvykle neuniknou. Ale i přesto zde zmíním, co by mělo dítě zvládnout a kdy být na pozoru:

6 MĚSÍCŮ

- neotáčí se na břicho
- neuchopuje hračky do rukou
- poloha na bříšku je mu velmi nepříjemná a často v ní pláče

obrátit se na:
PEDIATR, FYZIOTERAPEUT

10 MĚSÍCŮ

- miminko se neplazí ani neleze,
- nesedí stabilně

obrátit se na:
PEDIATR, FYZIOTERAPEUT

18 MĚSÍCŮ

- stále nechodí
- stojí nestabilně
- 18 m je horní hranice pro nástup chůze

obrátit se na:
PEDIATR, FYZIOTERAPEUT

JEMNÁ MOTORIKA

Vývoj **jemné motoriky** se vyvíjí spolu s vývojem dalších schopností organismu. Miminko se od narození učí uchopovat předměty, které se objevují v jeho bezprostřední vzdálenosti, později také předměty vzdálenější. Ačkoliv je úchop z počátku reflexní (není založen na vědomé kontrole), miminko po několika málo měsících reflexní úchop převede na vědomou aktivitu.

Zpočátku uchopuje dlaní zejména větší předměty. Později, když rozcvičí také prsty, uchopuje i věci drobnější (korálky i drobky). Jemná motorika se do předškolního věku zdokonalí natolik, že je dítě schopné si nejen samo zapnutou košili nebo zavázat tkaničku, ale také ve škole začít psát. K tomu, aby to dokázalo, potřebuje tuto činnost od dětství pravidelně a cíleně rozvíjet. Jak? To si ukážeme v následujícím textu.

Jak podporovat vývoj jemné motoriky od 0 do 1 roku?

Nácvik uchopování předmětů

– v poloze na zádech:

Dítěti vkládáme do ruky předměty proto, že je ještě samo neumí vzít. Nicméně ve chvíli, kdy mu je do ručky vložíme, aktivuje se tzv. úchopový reflex a dítě hračku krátce podrží. V této schopnosti se postupně zlepšuje, až se naučí hračky samo uchopovat. Hračky vkládáme do obou rukou.

– v poloze na bříšku:

Od narození dáváme miminko několikrát denně na bříško. V této poloze také podporujeme úchop hraček. Chrastítka umístíme do takové vzdálenosti, aby na ně miminko dosáhlo. Dítěti vkládáme do ruky hračky různých tvarů a s různým povrchem. Dítě si tak rozvíjí zrakové a zároveň hmatové vnímání.

Nácvik sledování předmětů ve střední linii

Okolo třetího měsíce miminko v poloze na zádech udrží ruce ve střední linii před očima a dokáže v nich již udržet předmět. V této činnosti dítě podpoříme tím, že mu pravidelně do ruky vkládáme hračky.

K této činnosti jsou výbornou pomůckou hrazdičky a dětské kolo-toče. Kromě toho, že podporují rozvoj zrakového a sluchového vnímání, také dítě motivují k uchopování a manipulaci. Je tedy dobré, když na tyto herní prvky miminko dosáhne.

Nácvik přendávání předmětů z

ruky do ruky

Okolo 5. měsíce děti zvládají přendávání předmětů z ruky do ruky. V této činnosti dítě podpoříme tím, že jej necháme dostatečně často uchopovat hračky v poloze na zádech a hračky mu budeme střídavě vkládat do jedné i druhé ruky.

Vhodná chrastítka pro kojence:

Nejlépe volíme chrastítka z přírodních materiálů, v přírodních barvách nebo barevná. Chrastítka by měla mít na sobě různé tvary, které dítě motivují ke zkoumání a manipulaci, což zároveň rozvíjí hmatové vnímání.

Chrastítka rozvíjí u miminka především sání. Okolo půl roku je tedy vyměníme za tzv. *grabber*. O této pomůcce se můžete dočíst více v e-booku *Jak na první lžičku?* Tato pomůcka podporuje sílu a stabilitu čelisti a je tedy vhodnější.

Jak podporovat vývoj jemné motoriky od 1 do 3 let?

Rozvoj jemné motoriky probíhá co nejpřirozeněji při zapojení dítěte do domácích činností, vedení k samoobsluze a samostatnému pití a krmení. Když zpočátku přimhouříme oko nad vylitým čajem, pobryndaným tričkem a umazanou pusou, velmi brzy se dočkáme pěkných výsledků. Děti se totiž, když dostanou příležitost k samostatnosti, velmi rychle zlepšují a maminkám pak ubývá práce.

Pracovní činnosti, které rozvíjejí zručnost:

Nácvik sebeobsluhy

Lepení, šroubování, stříhání, krájení, modelování, šití, navlékání, sbírání drobných předmětů, nalévání, přesypání, stavebnice, skládání.

Uchopování předmětů pinzetou

Sbírání menších předmětů pinzetou pomáhá rozvíjet správný úchop tužky a pera. Tuto činnost můžete kolem třetího roku začít zkoušet.

Rozvoj jemné motoriky také podporuje sebeobsluha, samostatné oblékání a svlékání, zapínání oblečení, samostatné krmení a pití.

Házení a chytání

Pomůcky: míč, šišky, klacky apod. Podporujeme rozvoj jemné motoriky pomocí házení, později, když už má dítě techniku hodu zvládnutou, můžeme trénovat míření na cíl.

Zapojení dítěte do domácích prací

Domácí práce jsou v tomto věku poměrně zábavné. Využijme toho a zapojíme děti do většiny domácích prací.

Uvidíte, že máte doma velkého pomocníka. Kromě společně strávených chvil a rozvoje komunikace si také dítě rozvíjí jemnou motoriku. Zároveň se učí násled-

nost děje, postup práce.

Velmi pěkně propracovaný rozvoj jemné motoriky a samoobsluhy má Marie Montessori a Montessori pedagogika. Popis tohoto směru je již nad rámec tohoto e-booku, nicméně pro zájemce uvádím alespoň pár internetových odkazů, kde můžete najít pěknou inspiraci k činnostem s dětmi, při kterých většinou použijete to, co máte běžně doma.

Na co si dát pozor při vývoji jemné motoriky?

Vývoj jemné motoriky můžeme velmi dobře podpřít pomocí různých stimulačních činností, které vedou k rozvoji nejen obratnosti ruky, prstů, ale také k tzv. koordinaci oko–ruka, tedy schopnosti očima sledovat činnost, kterou ruka provádí.

Některé děti nesledují, co dělají. Vypadají, jako by nevěnovaly pozornost předmětu, který drží v ruce, nebo nevnímají, že s ním hýbou – jako by byly odpojené.

Možná s předmětem ani nebudou provádět požadované pohyby, např. kostku budou držet v ruce, ale nehodí ji podle pokynů do krabičky. Nebo se nepokusí skládat puzzle tak, jak jim to ukazujeme. V takovém případě je dítě skutečně odpojené ve smyslu spolupráce mozkových hemisfér, kdy jedna hemisféra ve vývoji zaostává a jejich propojení není správně načasováno.

Pokud tento rys u dítěte pozorujete, obraťte se na svého lékaře.

18 MĚSÍCŮ

- dítě neuchopuje předměty pomocí prstů,
- nekládá předměty do krabičky

obrátit se na:
PEDIATR

36 MĚSÍCŮ

- dítě nejeví zájem o kresbu,
- neuchopuje tužky, hází s nimi místo pokusu o tahy
- nedokáže navléknout korálky na šňůrku

obrátit se na:
PEDIATR

GRAFOMOTORIKA

Grafomotorika, neboli psaní a kreslení, výrazně pomáhá rozvíjet jemnou motoriku. Správné zvládnutí této činnosti je předpokladem pro bezproblémové osvojení grafické podoby jazyka – tedy **psaní**. Proto se i tomuto tématu budeme krátce věnovat.

Vývoj grafomotoriky probíhá spolu s vývojem dalších funkcí, zejména pak zraku a jemné motoriky. Dítě se od prvních tahů prstem do písku, tužkou na velký papír, tabuli nebo zeď, dopracuje k jemnějším a přesnějším tahům.

Okolo třetího roku dokáže nakreslit kruh a křížek.

V dalším roce také čtverec. V pěti letech přidá trojúhelník a spirálu. Před nástupem do školy by ve vývoji kresby

mělo být natolik vyzrálé, že mu kreslení písmen nebude dělat žádný problém. Pokud tomu tak není, je dobré vývoj grafomotoriky cíleně podporovat.

Jak podporovat vývoj grafomotoriky?

V tomto období dítě zejména rozvíjíme v oblasti hrubé a jemné motoriky. Grafomotorika přichází na řadu okolo 18 měsíců, kdy se děti začnou zajímat o vytváření tzv. stopy nebo čáry, která zůstane na papíře, zemi, stěně apod. Dítě je v tomto období fascinované tím, že za sebou nechává nějaký otisk, obrázek, tvar. Proto dítě v této činnosti maximálně podpoříme, a to tím, že mu dovolíme tyto činnosti provádět.

Děti v tomto věku nemají ještě rozvinuté správné pohyby v oblasti ramene, loktu a zápěstí pro to, aby si mohly sednout k papíru a způsobně kreslit pouze na něj. K tomu se dopracují postupně. Proto v tomto věku malují nejprve tzv. od ramene a dělají široké tahy. Nejraději malují na velké plochy, proto jdou často malovat doma na zeď.

Dítě od 18 m do 3 let podporujeme tím, že:

- necháme ho malovat na velké plochy, balicí papír, zeď polepenou papírem, tabuli; plochu můžeme ohraničit např. velkým rámem, který dítěti jasně vymezení prostor, kam může malovat; ideálně na zemi nebo ve stoje, nenutíme dítě sedat ke stolu
 - necháme ho malovat venku křídou na zem, a to i třeba v šatech
 - necháme ho malovat venku prstem nebo klackem do písku
 - necháme ho malovat na vál posypaný moukou.
- Teprve poté, když se dítě nabaží velkých ploch, rozcvičí si ramenní

kloub, může usednout ke stolu a zkoušet malbu na menší plochu. Přesto ale ještě vybereme papír ve formátu velké čtvrtky A3.

Nežřídko se stává, že dítě od kresby někdo odradí. Bývá to zejména vlivem špatného komentáře kresby dítěte. Dítě podporujeme v jakémkoli grafickém projevu. Zpočátku není třeba řešit držení tužky, ale snažíme se v dítěti vyvolat zájem o kreslení. Nevnučujeme mu jednu ruku, používání obou rukou je v této době ještě zcela v pořádku.

Později, když už dítě maluje různé tvary, můžeme začít podporovat správný úchop, a to nejlépe mezi třetím a čtvrtým rokem.

Přístup, který podpoří chuť dítěte kreslit

Necháme dítě kreslit tak často a tak dlouho, dokud ho to baví. Nehodnotíme výtvar a zpočátku se ani nesnažíme dítěti vnutit představu o tom, jak se co kreslí. To děláme až ve chvíli, kdy už je dítě s chutí rozmalované a zajímá se samo o to, jak se co kreslí. Na tuto zásadu si dáváme pozor obzvláště u kluků, kterým se do kreslení velmi často moc nechce.

Vyhnete se jakémukoli srovnávání výtvarů, zvláště pak porovnávání klučičích a holčičích.

Postupně dítě vedeme k vybarvování velkých obrázků. Se zlepšováním se výkonem obrázky zmenšujeme. Po třetím roce můžeme začít dítěti nabízet aktivity na rozvoj grafomotorické činnosti – spojování, obtahování, bludiště apod. Dítě ale musí být v této době již rozkreslené. Pokud není, grafomotorické aktivity mu nenabízíme a necháme ho stále kreslit na velké plochy a podporujeme zejména chuť se kresebně projevit.

Na co si dát pozor při vývoji grafomotoriky?

V případě, že se zájem o kresbu u dítěte opoždí, ale tento projev je jediný, který pozorujete, nelámejte si s tím hlavu. Některé děti se skutečně do kresby nepouští ani s chutí, ani s odvahou. V případě, že však na svém dítěti pozorujete i další projevy opoždění, sdělte to dětskému lékaři.

KRESBA

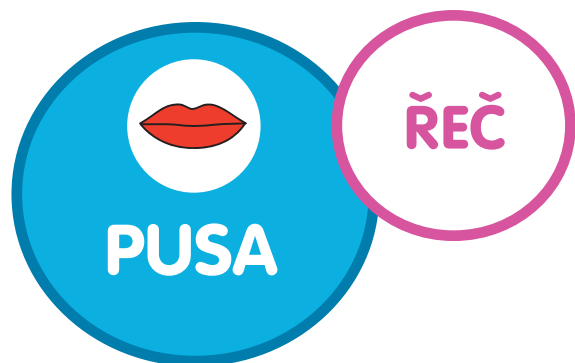

36 MĚSÍCŮ

- nekreslí
- nedokáže udělat kruh, křížek, čáry
- nejeví zájem o kresbu,
- nekreslí hlavonožce – hlavu, s rukama a nohama, případně očima a pusou

obrátit se na:
PEDIATR

OROMOTORIKA

Oromotorické cviky, neboli cviky na rozvoj mluvidel jsou důležité pro správný vývoj řeči. Týkají se svalů v oblasti rtů, tváří a jazyka a také pohyblivosti a síly čelisti.

Správné pohyby mluvidel se rozvíjejí již v kojeneckém věku a jsou stimulovány především správným příjmem potravy – kojením – a později přechodem na tuhou stravu, kdy se dítě učí aktivně žvýkat, kousat i polykat. O přechodu na tuhou stravu ale pojednávám v samostatném e-booku *Jak na první lžičku*, který naleznete na mém webu.

Pohyby mluvidel však můžeme v dětském věku hravou formou rozvíjet a podpořit tvorbu správné výslovnosti, a to pomocí krátkých pohybových cvičení.

Než se ale do nich pustíme, chci zmínit jednu důležitou věc. Žádná hláska českého jazyka se neartikuluje vně dutiny ústní, proto se při procvičování mluvidel nezaměřujeme primárně na pohyby, při kterých je jazyk vysunut z úst.

S následujícími pohybovými cvičeními začneme před třetím rokem.

Jak podporovat vývoj oromotoriky?

Rty a tváře

Sevření rtů – pití z brčka, hra na rybičku, dávání pusinek, hra na flétnu, kuzu apod. Tento cvik je přípravou pro hlásky PBM.

Špulení rtů – hra na rybičku – pomocí vyšpulení rtů tvoříme rybí pusinku, foukání do bublifuku. Tento cvik je přípravou pro hlásky O, U, Č, Š, Ž.

Zaostření rtů (úsmev) – hra na focení. Tento cvik je přípravou pro hlásky E, I, CSZ.

Nafukování tváří – hra na balónek – dítě nafoukne do tváří vzduch a má přitom pevně sevřené rty. Tento cvik je přípravou pro hlásku B.

Čelist

Otevírání a zavírání úst – hra na krokodýla. Tento cvik je přípravou pro tvorbu A.

Pevné sevření a držení – hra na pejska – dítěti vložíme mezi stoličky např. tyčku od nanuku a dítě ji musí zuby pevně držet a nesmí ji pustit, my můžeme vytvářet mírný protitah (tuto aktivitu děláme po druhém roce).

Jazyk

Ťukání jazykem na zoubky – hra na počítání zoubků, kdy dítě ťuká jazýčkem do každého zoubku nahoře i dole a postupuje od středu až na stoličky.

Pokud se již umí dotknout stoliček, má předpoklad k tomu, že dokáže zvednout jazyk i za horní řezáky (viz následující úkol). Tento cvik je průpravou pro hlásky CSZ.

Zvedání jazyka za horní řezáky – hra na opřené prkno – dítě zvedá jazyk za horní řezáky a tam si ho opře. V této poloze by mělo po nějaké době vydržet alespoň 10 sekund. Tento cvik je průpravou pro hlásky TDN, L, R, Ř.

Předozadní pohyb jazykem na horním patře – hra na malíře – dítě pohybuje jazykem směrem vpřed a vzad po horním patře, tuto činnost dítě dokáže až poté, co umí zvednout jazyk, a poté, co umí jazyk umístit do strany až na stoličky. Tento cvik je průpravou pro hlásku L.

Tlačení jazyka do strany proti odporu – hra na bonbon – toto cvičení posiluje svaly jazyka a zvyšuje jejich napětí. Dítě tlačí hrotem jazyka do strany do tváří a předstírá, že tam má bonbon. Cvičení provádíme na obě strany.

Vyplazování jazyka vpřed, dolů a nahoru do strany a olizování do kruhu – toto cvičení se hodí zejména pro děti, které mají mírně přirostlou podjazykovou uzdičku. Těmito pohyby dochází k jejímu protažení a rozcvičování a dítě se tak může vyhnout jejímu chirurgickému odstranění.

gickému odstranění.

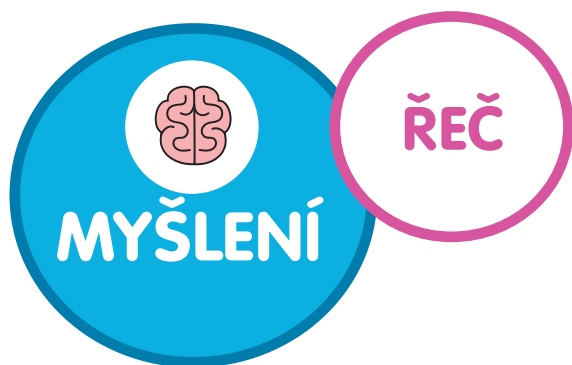
Přisátí jazyka na horní patro a mlaskání – hra na koníčka. Tento cvik je průpravou pro hlásky ĎŤŇ.

Nácvik těchto pohybů můžeme spojit s čištěním zoubků, kdy se navíc dítě vidí v zrcadle a má zrakovou kontrolu. Cviky se snažíme provádět přesně. Pokud se dítěti cvik nedaří, neopakujeme chybné pokusy, protože tím upevňujeme chybné provedení. Ve chvíli, kdy dítě již cvik umí, můžeme ho třikrát za sebou zopakovat a počet opakování postupně navyšovat.

Proč provádět oromotorické cviky?

Oromotorické cviky jsou běžnou součástí logopedické péče. Velmi často se jimi začíná. Většina dětí má s pohyblivostí mluvidel v případě poruchy výslovnosti potíže, a právě proto některé hlásky vyslovují chybně. Je tedy potřeba nejprve mluvidla dostatečně rozhýbat, posílit a teprve poté se pustit do nápravy chybné výslovnosti.

Pokud tedy s tímto cvičením začnete již kolem třetího roku, hrou formou rozvíjíte mluvidla, a dítě se tak může vyhnout vzniku poruchy řeči.

Vývoj myšlení úzce souvisí s vývojem řeči. Nebýt rozvoje myšlení, dítě by nedokázalo přiřadit slovo ke komplexnímu vjemu, který získalo zkoumáním předmětů. Dítě musí mít dostatečně rozvinuté myšlení, aby pochopilo, že např. shluk zvuků HAM, které maminka při kojení často říká, je slovo, kterým se tato činnost označuje.

Ve chvíli, kdy dítě pochopí vztah mezi slovem a předmětem, tedy to, že slovo označuje předmět, činnost, mluvíme o tzv. předpojmu, a jeho slovník začne prudce narůstat. Vzápětí také začne vnímat, že použití slov vyžaduje určitá pravidla, tedy začne vnímat gramatiku jazyka. Zároveň si všímá, že se slova řadí za sebou, čímž vnímá také pravidla pro smysluplnou tvorbu vět.

Toto vše se děje díky myšlení a jeho prudkému rozvoji zejména mezi 2.–3. rokem.

Rozvoj myšlení se na řeči projeví tak, že dítě začne okolo druhého roku používat gramatická pravidla (skloňování, časování). Před nástupem do školy je ovládne natolik, že dělá chyby pouze ojediněle. Dítě také dokáže pracovat se soubory slov, chápe vztahy

mezi nimi. Umí řadit věci do skupin, tvořit nadřazené pojmy. S rozvojem paměti se zlepšuje také schopnost zapamatovat si básničku nebo vyprávět příběh.

VÝVOJ MYŠLENÍ DO 1 ROKU

Vývoj poznávacích procesů v novorozeneckém a kojeneckém období probíhá především na základě konkrétního kontaktu s reálným světem. Mluvíme o tzv. senzomotorickém učení, ve kterém tělesné vjemy a pocity přímo ovlivňují psychické prožívání.

Např. dítě cítí nepohodu v bříšku (má hlad), začne proto plakat, aby se tohoto nepříjemného pocitu zbavilo. Maminka ho nakojí a dítě je poté opět klidné a spokojené. Nepříjemný tělesný pocit v bříšku a jeho uspokojení ovlivnilo psychické prožívání dítěte.

Jiným příkladem je situace, kdy kojeneček v poloze na bříšku pozoruje hračku, která je před ním. Protože ho hračka zaujme (psychický vjem), snaží se k ní dostat. Začne např. zvedat hlavičku, nebo pozvolna natahovat ručičky. Zde smyslový vjem (zrak) vyvolal psychický pocit (touhu poznat), která byla stimulem pro pohyb (zvedání hlavy nebo natažení ručičky).

V tomto období se tedy veškeré prožitky dítěte vážou na konkrétní situaci tedy a teď. Miminko ještě neumí pracovat s představou, neumí uchovat prožitek v paměti. To se teprve bude učit. Proto většina miminek v tomto období pláče, když nevidí maminku. Ještě si nedokáže její představu uchovat v hlavě a mít pak jistotu, že i přesto, že ji nevidí, tak existuje.

Dítě v tomto období potřebuje věci vidět, slyšet, uchopovat, manipulovat s nimi a poznávat je, aby si o nich mohlo později vytvářet představy, které mu umožní vnímané procesy pojmenovat a pochopit.

Pro rozvoj poznávání dítěte je významná odpovídající stimulace ze strany rodičů a také pocit jistoty, který je založen na pozitivním vztahu s rodiči, upevňováním jeho potřeb, zvláště tělesných, které druhotně ovlivní také prožitky psychické.

Od **4. měsíce** lze říci, že dítě doslova pozoruje dění okolo sebe. Pohyby, které měli zpočátku rigidní charakter a dítě je vykonávalo pro pohyb samotný, se již začínají uplatňovat cíleně. Dítě se snaží dosáhnout pro hračku, snaží se otočit hlavou za slyšeným zvukem. Smyslové vnímání i pohyb silně stimulují vývoj myšlení.

Po uchopení předmětu dochází k tzv. polysensorické identifikaci – dítě současně hračku vidí, ohmatává ji, ochutnává ji, stejně jako poslouchá zvuk, který hračka vydává. Tento mnohočetně smyslově-pohybový vjem se stává základem pro tvorbu představy. Představa je pak základ pro tvorbu slovního pojmenování předmětu.

Okolo **8. měsíce** si dítě začíná uvědomovat, že věci existují, i když

nejsou bezprostředně v jeho okolí. Toto uvědomění je možné se vzrůstající kvalitou paměti a pozornosti, myšlení, stejně jako s přibývajícím zkušeností.

V **druhé půlce prvního roku** již dítě začíná „myslet“ tzn. chápat vztahy i funkce předmětů a využívat je jako prostředků k dosažení svého cíle. Dokáže již předvídat výsledek svého chování.

Pozornost

Pozornost kojence od jeho narození upoutávají zejména zrakové a sluchové podněty. A to velmi krátkodobě v řádů několika sekund, později minut. V průběhu prvního roku se pozornost dítěte prodlužuje. V osmém měsíci se pozornost prodlužuje až na 15–20 minut.

Paměť

Paměť kojence je posilována opakujícími se činnostmi. Zpočátku je nárůst paměti patrný zejména v oblasti smyslových a tělesných prožitků. Např. miminko se po několika pokusech koupání postupně zklidňuje, protože už ví, co přijde ve chvíli, když mu maminka ukáže před očima např. kačenku do vody.

Stále stejný postup, až rituální, nejenže zlepšuje paměť dítěte, ale dítě ho pro svůj vývoj doslova vyžaduje. Přináší mu jistotu prožívání. Půlroční dítě si dokáže paměťové stopy uchovat po dobu dvou až tří dnů, roční dítě po třítydenním odloučení již nedokáže poznat své rodiče.

Dítě okolo jednoho roku již chápe trvalost objektu, proto dokáže např. vyhledávat předmět, který mu před jeho zraky schováme.

VÝVOJ MYŠLENÍ OD 1 DO 3 LET

V batolecím období se dále zpřesňuje vnímání tvarů a prostorových vztahů součinností zrakového, sluchového i hmatově-kinestetického vnímání. Dítě již dokáže vnímat odlišnou velikost předmětů, takže dokáže např. zasunovat větší kostku do většího otvoru, ne do menšího (jak tomu bylo dříve).

Prožívání dítěte je však stále na úrovni tady a teď, časové vztahy jsou pro dítě ještě velmi složité. Dítě se postupně začíná zajímat o dvojrozměrné zobrazení (obrázky). Při jejich popisu se však zatím nedokáže soustředit na vztahy mezi nimi, ale dochází pouze k jejich prostému pojmenovávání.

Zvyšující se zvědavost dítěte se projeví na častém kladení otázek. *Co je to? Kdo je to? Kde je to?*

Konkrétní myšlení, tedy senzomotorická inteligence, se mění na symbolické a předpojmové – dítě již má ve své paměti uchovány některé představy, které získalo pozorováním a zkoumáním předmětů pomocí všech smyslů, a umí je využít.

Předpojem (slovo) je označení pro skutečnost, že dítě považuje nalezeného slimáka za totožného s tím, kterého vidělo před dvěma dny. Dítě tedy ještě nemá vytvořen pojem – tedy označení pro třídu slimáků – tzn. nechápe, že slimáků mohou být tisíce. Dítě kvůli tomu zatím nedokáže vytvořit kategorie, tedy řadit slova do skupin podle určitých vlastností. Tato schopnost přichází až v předškolním období.

Pozornost

Pozornost batolete se postupně prodlužuje. Okolo druhého roku

již dítě bdí až 6 hodin. Pro správnou regeneraci nervového systému se však dítě ještě neobejde bez odpoledního spánku. Pozornost je ještě bezděčná a labilní. Dítě je ještě cílenou činností velmi snadno unavitelné.

Paměť

Dvouleté dítě znovupoznává blízké osoby a známé předměty ještě po osmítýdenním odloučení. Ve třech letech i po sedmi měsících. Paměť je ještě mechanická – je potřeba činnosti neustále opakovat, aby je dítě umělo.

Sama si vzpomínám na svého syna, který ve dvou letech uměl vkládat velké podlahové puzzle, na kterých byla čísla. Překvapivě si dokázal také zapamatovat co je dvojka, pětka apod. Po nějaké době, jsme puzzle asi na půl roku odstranili. Když jsme ho znovu vytáhli, syn už tuto dovednost neměl. Paměťová stopa se rychle vytratila. Dítě si v této době dokáže paměťové stopy uchovat pouze několik dní.

Jak podporovat vývoj myšlení do 1 roku?

Vývoj myšlení lze do jednoho roku podpořit činnostmi, které jsou již v textu uvedené u rozvoje zraku, sluchu, pohybu i řeči. Podpora senzomotorického vnímání u kojence stimuluje vývoj myšlení. Zde si uvedeme již jen několik málo aktivit, které podporují rozvoj pozornosti a vnímání řeči.

Podpora a udržení očního kontaktu

Oční kontakt je důležitý prvek, který usměrňuje pozornost dítěte.

Pokud dítě sleduje nějaký objekt, může ho také pozorovat a zkoumat.

Pokud sleduje maminku, jak na něj mluví, bude jí lépe rozumět. Vždy tedy dbáme na to, aby nás dítě sledovalo, když na něj mluvíme. Pokud tomu tak není a dítě nás nesleduje, budeme aktivní a přijdeme k němu blíže a stoupneme si do jeho zorného pole, aby nás zahlédlo. Poté v komunikaci s ním pokračujeme.

Dalším důležitým prvkem je **společné sledování věcí**. Díváme se, kam a na jaké objekty dítě zaměřuje pozornost, co sleduje a tuto věc, činnost, situaci komentujeme. Tím dítě podporujeme v pozornosti a očním kontaktu.

Sluneční brýle nebo masky na obličej

Oční pozornost můžeme také přilákat různými věcmi, které si dáme na obličej nebo před obličej. Ať už je to maska, sluneční brýle, červený klaunovský nos nebo čepice na hlavě. Když si je pomalu sundáváme a nandáváme a u toho na dítě jukáme, podporujeme zrakové vnímání, pozornost, paměť i koncentraci. Cílem je upoutávat pozornost dítěte na obličej maminky.

Hra na schovávanou

Tuto hru milují děti v každém věku, ale kojenci a batolata obzvlášť. U malých miminek stačí, když se např. lehce odkloníme a dítě nás v danou chvíli nevidí (musí otočit hlavičku, aby nás zahlédlo). V tu chvíli na něho zavoláme *huhů* nebo *Kde je máma?* Jakmile se miminko otočí správným směrem, zajásáme *Tady je!* Později se můžeme schovávat za židli, za ručník při koupání apod. Touto hrou dítěti zlepšujeme nejen paměť, ale i pozornost.

Sledování předmětů a hraček

V předchozích kapitolách jsme si již představili několik technik, na rozvoj pozornosti, paměti i myšlení. Zde si jen připomeneme, že sledování různých zvukových, vizuálně zajímavých hraček dítě podporuje v prodlužování pozornosti. Pokud budeme hračky průběžně obměňovat, zvýšíme tím zaujetí dítěte a chuť poznávat. A tím nemyslím, že musíme stále kupovat nové. Úplně stačí je na pár dní schovat do krabice a dítěti je např. po třech týdnech ukázat znovu.

Necháme dítě hračku zkoumat, můžeme mu ukázat, jak s ní zacházet

Přímá zkušenost je pro rozvoj myšlení ta nejdůležitější. Pokud dítě nenecháme objevovat, osahávat věci, zkoumat různé části, otvírat, zavírat, šroubovat či házet, nepozná jejich kvalitu, Nenaučí se o nich přemýšlet a budovat si první zkušenosti, prožitky a úvahy.

Jak podporovat vývoj myšlení od 1 do 3 let?

V tomto období se kromě rozvoje jednotlivých smyslů, řeči a pohybu můžeme také začít věnovat rozvoji paměti a prodlužování délky

pozornosti. Nesnažíme se dítě u činností násilně držet, nicméně nabízíme je a učíme dítě postupnému prodlužování koncentrace. K tomu nejlépe využíváme činnosti, které propojují smyslové i pohybové vnímání z předchozích kapitol.

Před třetím rokem již dítě zvládá tzv. symbolickou hru. Dokáže už chápat, že panenka může být maminka, která vaří oběd. Autíčko může jet na opravu a panáček z lega může být opravář, který autíčko opraví. Tuto formu symbolické hry se snažíme u dětí podporovat, jelikož má zásadní význam pro rozvoj řeči. Řeč je symbolickým zobrazováním světa.

Vkládání předmětů do vyřezaných otvorů

Tuto činnost zvládnout děti většinou okolo 18 měsíců, některé později. Pomocí vkládání předmětů se dítě nejprve učí metodu tzv. pokusu–omylu. Později, když se již myšlení zdokonaluje a dítě si dokáže zapamatovat a uchovat v hlavě tvar výřezu, jde více na jistotu. Činnosti tedy rozvíjí také zrakové vnímání, paměť i koncentraci a myšlení.

Třídění předmětů podle velikosti, tvaru, barvy

K této činnosti můžeme využít obrovské množství materiálu. Ať už to jsou přírodní věci jako kameny, šišky, klacky nebo věci v domácnosti jako lžičky, ponožky, brčka, kolíčky apod. Vždy dítě učíme nejprve třídít dle jedné vlastnosti – např. barvy a vybereme pouze dvě barvy. Když už to dítě zvládá, přidáme barvu další. Takže např. třídí kolíčky na modré a žluté, později přidáme zelenou.

Skládání obrázků ze dvou až čtyř dílů

Na tuto činnost můžeme využít např. nastříhané pohledy. Stejně tak můžeme pomůcky tohoto typu v pestrém množství zakoupit. Tzv. půlené obrázky děti zvládají okolo druhého roku. Je to činnost obtížnější než tzv. půlené puzzle, protože u puzzle se dítě často orientuje podle vyřezu zoubku, kdežto u obrázku, který má rovnou hranu, musí dítě opravdu vnímat kresbu a řídit se podle ní.

Schovávání předmětů pod kelímek

Vezmeme si dva až tři kelímky a např. malé autíčko. Autíčko schováváme před zraky dítěte pod jeden kelímek a necháme ho hledat, kde je. Pak můžeme autíčko schovávat bez toho, aniž by se dítě na činnost dívalo. Náročnost tohoto úkolu zvyšujeme tím, že přidáme počet kelímků nebo počet hraček, které schováváme.

V našem e-shopu jsme pro tento věk připravili také dva produkty *Zvířata* a *Dopravní prostředky*, které obsahují 6 her, s nimiž si vaše dítě rozvine všechny důležité dovednosti – nejen řeč, zrak, sluch, myšlení, i pohyb, ale také pozornost a paměť. Hry se těší velké oblibě a můžete je sehnat na www.logopediesusmevem.cz.

Hledání předmětu v místnosti

Vezmeme si nejprve opravdu velký předmět (panenku, balón) a někam ho před zraky dítěte položíme. Dítě pak na otázku *Kde je balón?* předmět hledá po místnosti. Později, když hru chápe, můžeme již schovat předmět tak, že není vůbec vidět.

Samá voda

Když už dítě chápe hledání předmětu a rozumí dobře slovům, přidáme při hledání slovní nápovědu *samá voda, přiihořívá, hoří*. Když se dítě blíží ke schovanému předmětu, říkáme mu *přiihořívá...* Když ho najde, řekneme *hoří!* Když jde špatně, říkáme *samá voda*. Tuto hru děti zvládnou mezi druhým a třetím rokem.

Pexeso

Většina dětí mezi druhým a třetím rokem je již schopna pochopit pexeso. Je to výborná hra na rozvoj slovní zásoby, paměti, pozornosti a zrakového vnímání. Dítě učíme pexeso tak, že mu nejprve ukážeme obrázky a učíme ho hledat dva stejné.

Když už to zvládne, otočíme karty obrázkem dolů a hrajeme. Volíme nejprve dvě dvojice a postupně přidáváme. Hru nezapomene komentovat slovy např. *Našel jsi dvě prasátka*. Nenásilně tak dítě učíme množné číslo.

Stavebnice a kostky

Většina dětí mezi druhým a třetím rokem je již schopna hrát si s různými stavebnicemi. Velmi dobře tuto funkci plní LEGO Duplo. Nejenže jde snadno dětem skládat i rozebírat, ale také dobře drží. Stavěním si dítě rozvíjí nejen motorické dovednosti, prostorové

vnímání, zrakové vnímání, ale také logické myšlení.

7. Diagnózy na pozadí opožděného vývoje

Na pozadí opožděného vývoje bývají nejčastěji tyto níže zmíněné poruchy. Zde uvádím jen stručný přehled projevů.

VÝVOJOVÁ DYSFÁZIE

Dítě se opožďuje za vrstevníky především v oblasti řečových dovedností. Mnohdy má vlastní slovník, řeč, které rozumí pouze nejbližší okolí. Vzhledem ke komunikačnímu deficitu může být přítomna také porucha sociální složky – dítě může být zdráhavé v kolektivu, nenavazovat adekvátní vztahy, preferovat pobyt doma. Projevy jsou variabilní. V dalších oblastech jako je pohyb, sluchové vnímání, paměť, pozornost či myšlení pozorujeme rozdílný výkon. Neverbální komunikace bývá postižena málokdy. Dítě se snaží se svým okolím dorozumět, pokud se mu to pomocí verbální komunikace nedaří, nachází gesta, znaky, mimiku, jako pomocný nástroj. Je celkově méně obratné, může se u něho projevit i přecitlivělost na určité podněty – sluchové, zrakové, pohybové atd.

SLUCHOVÁ VADA

V případě, že je vada sluchu hluboká, nástup řeči se opožďuje nebo nedostavuje vůbec. Při mírných vadách pozorujeme prodlevy v reakcích dítěte, zhoršení koncentrace na mluvené slovo v hlučném prostředí. Četné chyby ve výslovnosti. Neposlušnost, která ale pramení z nedostatečného rozlišení informací, které k dítěti přicházejí.

MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ

Opožďuje se vývoj všech funkcí – paměti, myšlení, řeči, pohybu, sluchového vnímání, neverbální komunikace. Opoždění je rovnoměrné. Dítě ve všech oblastech zaostává za svými vrstevníky. Řeč a pohyb nastupují s ohledem na stupeň poškození mozku a hloubky mentální retardace. Obvykle nejdéle v šesti letech, později výjimečně.

TĚLESNÉ POSTIŽENÍ

Opožďuje se vývoj hrubé motoriky. Dítě nedosahuje milníků. Nástup chůze se může opozdit nebo nemusí nastat vůbec. Dítě s tělesným postižením, obvykle neuniká pozornosti pediatra.

AUTISMUS

Již v raném věku se může objevovat deficit sociálních dovedností, raný úsměv nastupuje výrazně později nebo vůbec. Dítě hůře sleduje pohybující se předměty, může být často přetížené různými stimuly – zrakovými nebo sluchovými, případně i hmatovými. Později nenastupuje verbální řeč. Dítě nerozumí základním opakujícím se pokynům. Neotáčí se na zavolání. Hraje si stereotypně. Spíš jde o mechanickou činnost než o zkoumání. Má potíže s očním kontaktem. Těžko se přizpůsobuje nové situaci, změně. Je plačtivé až vzteklé. Současně může mít potíže s příjmem potravy, s akceptováním různých druhů potravin. Nenachází zálibení ve společné hře nebo sdílené činnosti s dospělým ani vrstevníky.

V případě, že pozorujete zmíněné projevy, obraťte se na dětského lékaře a žádejte další specializovaná vyšetření dítěte.

8. Kam se obrátit?

PEDIATR

Posouzení tělesného a psychického vývoje při běžných prohlídkách.
Orientační posouzení zrakového a sluchového vývoje.
Doporučení na specializovaná vyšetření.

LOGOPED

Posouzení vývoje řeči.
Posouzení vývoje sluchového vnímání a rozlišování. Orientační zhodnocení vývoje myšlení, sociálních dovedností a celkové úrovně komunikace dítěte.

FONIATR

Posouzení vývoje a funkce mluvních orgánů, hrubé zhodnocení kvality výslovnosti, posouzení funkce hlasivek. Diagnostika sluchu a hlasových poruch.

NEUROLOG

Posouzení vývoje centrální nervové soustavy. Zhodnocení vrozených reflexů, EEG.

ZUBAŘ

Posouzení vývoje dentice. Zhodnocení podjazykové uzdičky a případné odstranění.

PSYCHOLOG

Posouzení vývoje psychických funkcí, úrovně intelektu. Zhodnocení emoční a sociální inteligence. Posouzení neverbální a verbální komunikace.

Závěr

V e-booku *Jak podporovat vývoj řeči od 0 do 3 let?* jste se dozvěděli mnoho informací, které souvisejí s vývojem řeči a jeho podporou. Ukázali jsme si, že řeč se nevyvíjí samostatně, ale je závislá na vývoji dalších funkcí – značkovém a sluchovém vnímání, pohybu i myšlení.

Naučili jste se, jak tyto funkce správně podporovat a víte, v kterém věku jsou vhodné určité aktivity. Zároveň máte přehled o důležitých vývojových meznících, kterými by mělo každé dítě ve svém vývoji projít. Víte, kdy a z jakého důvodu se případně obrátit na odbornou pomoc.

Naučili jste se více než 60 aktivit, které přímo podporují vývoj řeči, a seznámili jste se mnoha hračkami a pomůckami, které vývoj řeči podporují. Umíte je správně použít. Víte, která aktivita u dítěte rozvíjí sluch, která zrak, pohyb nebo myšlení. Díky tomuto e-booku již budete lépe a vědomě vybírat hračky pro své dítě, protože budete vědět, co je pro jeho vývoj důležité. Ušetříte tak nemálo korun za hračky, které jsou sice pěkné, ale nefunkční, a vývoj dítěte nijak nestimulují.

Zároveň jste si vědomi, že síla a důležitost správného mluvního vzoru a správné stimulace je tím nejsilnějším, co v ruce máte a tím nejlepším pomocníkem v podpoře mluvního projevu dítěte. Nikdy nezapomínejte, že vy jste vzorem, který dítě kopíruje, a mluvte na něj tak, jak byste chtěli, aby jednou mluvilo.

Věřím, že jste byli s obsahem e-booku spokojeni a informace v něm

obsažené s chutí využijete ve prospěch svých, ale zejména svých dětí.

Těším se na jakékoli reakce a podněty k e-booku. Můžete mi je psát na email logopediesusmevem@gmail.com. Pokud jste v e-booku neobdrželi odpověď na otázku, kterou jste měli, neváhejte mi prosím napsat. Ráda vám všechny zodpovím.

V případě, že byste chtěli e-book doporučit svým známým, budu šťastná a zároveň velmi vděčná, když je odkážete přímo ke zdroji. Jak je zřejmé, e-booky je snadné kopírovat a šířit dál bez většího vědomí autora. S mým souhlasem můžete e-book sdílet v rámci vlastní rodiny. Pokud ho však budete chtít šířit mimo rodinu, prosím o respektování autorských práv. Nad e-bookem jsem strávila stovky hodin a týdny poctivé práce, kterou zakusila zejména moje vlastní pětičlenná rodina. Proto vás prosím, odkazujte přímo ke zdroji e-booku. Věřím, že jeho cena je dostupná všem.

Martina Kolmanová

autorka projektu Logopedie s úsměvem

KONTAKTY:

www.martinakolmanova.cz

www.logopediesusmevem.cz

facebook: Logopedie s úsměvem

e-mail: logopediesusmevem@gmail.com

BONUSOVÁ VIDEO

Online slovník Moje první slova

<https://youtu.be/SdW4Vlz7EI>

